

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, 1904

ԹԻՒ 9

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կատարելութիւն 145.—Պատճառի եւ Արդիւնքի Սկզբունքը 147.—Երկու Տեսակ Պատեհութիւն 149.—Նաւարկելի Ձրանցքներ 149.—Ո՞վ է Յանցաւորը 151.—Հայ Թերթեր 152.—Նուիրատուութիւններ ի Նպատ Զարքիքի եւ Գաւառի Առաքելական Գործին 153.—Քարագիւնքու Անյաղութեան Գաղտնիքը 154.—Բարեկենդանի Կիրաւի 155.—Մասնաւոր Ազգ 156.—Ազգ 156.—Քաղաքական Լուրեր 157:

ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆ

[Խմբագրական]

3.

Վերջին խմբագրականով տեսանք թէ Պողոս առաքեալ այնչափ ուշ ժամանակ իսկ, երբ գրեց առ Փիլիպպեցիս թուղթը, կը զգար թէ դեռ անկատար էր: Եւ այդ թուղթը գրեց հաւանորէն ի Հռոմ իր երկամեայ բանտարկութեան վերջերը եւ լոյր իր միւս թուղթերէն ետեւ, ի բաց առեալ առ Տիմոթէոս, Տիմոս եւ Փիլիմոն ուղղուածները: Պետրոս ալ ցոյց տուաւ թէ ինչապէս եւ թակայ մարդ էր: Այսպէս կը տեսնուի Գաղ. Բ. գլխին մէջ պատմուած միջադէպէն, Կեղծաւորութիւնը զոր Անտիոքի մէջ ըրաւ մեծ առաքեալը՝ տկարութեան ցաւալի նմոյշ մ'էր:

Մէկը կատարելութեան վրայ շատ ցած գաղափար ունենալով կրնայ սխալմամբ կատարեալ համարիլ ինքզինք, ինչպէս բարձր լեռան մը վրայ ելողը շատ անգամ ինքզինք կատարին մօտ կը կարծէ, բայց երբ այն կէտը կը հասնի, կը տեսնէ թէ իրական կատարը դեռ հեռու է, շատ հեռու իրմէ: Ոմանք կը կարծեն թէ անմեղութիւնն է մեղանշական գործերէ զերծ ըլլալ միայն: Չեն ստեր կամ գողնար, չեն սպաններ կամ շնար: Բայց հարուստ պատանին մեր Տէրոջ ըսաւ թէ

բոլոր պատուիրանները մանկութենէն ի վեր պահած էր: Այսու ամենայնիւ կ'զգար թէ այդ չէր բաւեր, եւ Բրիստոս անոր զգացումը հաստատեց ըսելով անոր, «Թէ որ կ'ուզես կատարեալ ըլլալ, դնա ունեցածդ ծախսէ եւ տուր աղքատներուն»: Բրիստոս չզգացներ թէ պատանին սխալեցաւ երբ ըսաւ թէ արտաքուստ պահած էր պատուիրանները: Անտարակոյս անկեղծ էր պատանին, քանզի կ'ըսուի թէ «Յիսուս անոր նայելով՝ սիրեց զանիկա»: Սակայն պատուիրանապահութենէ աւելի բան մը հարկ է կատարեալ ըլլալու համար:

Լեռան վրայի Բարողին մէջ եւ ուրիշ տեղեր ալ Բրիստոսի ուսուցածէն կը տեսնուի թէ իրօք ինչ է պատուիրաններով պահանջուածը: Բրիստոսէ կը սորվինք թէ ատելութիւնը սպանութիւն է Աստուծոյ առջեւ, եւ թէ ցանկութիւնը շնութիւն է: Աստուած չար կը նկատէ այնպիսին, որ ծուռն ընել կ'ուզէ եւ հեռեւանքներուն երկիւղով միայն չընեն: Եւ ո՞ր է այն մարդը որ կրնայ ըսել թէ ինք բոլոր մը իսկ չար զգացում չտածեր իր սրտին մէջ:

Սակայն դեռ աւելի խորերն երթալու ենք մեղքի բոլոր արմատները գտնելու համար: Մեղք կայ

զանցառական, մեղք կայ ներգործական : Դատաստանի մեծ օրուան տեսարանին նկարագրութեան մէջ, որ կը գտնուի Մատ. ԻԵ. զլսուեն մէջ, յայտնի ոչ մէկ մեղք կը վերագրուի ձախակողմը կայնողներէն ոեւէ մէկուն : Չըսուի թէ կողոպտած, խաբած կամ զրպարտած էին ուրիշները : Այլ միայն ըրած չէին բարի բաները գործնք կրնային ընել : Եւ ճէր, երբ տեսանք քեզ անօթեցած, քեզն. պատասխանէն, զոր տուին անոնք Դատաւորին, սա տպաւորութիւնը կ'առնենք թէ անոնք պակասութիւնը դիտմամբ գործուած չարութիւն չէր, այլ՝ արդիւնք անձնասիրութեան, եւ նեղեալներու հանգէպ արժանավայել սիրոյ եւ համակրանքի չգոյութեան : Եւ ինչպէս կրնայ ոեւէ մէկը վրատաւ ըլլալ թէ երբեք չգործեք զանցառական մեղք : Ինչպէս կրնայ գիտնալ թէ, եթէ աւելի հաւատարմութեամբ գործածէր շնորհաց միջոցները, շատ աւելի պիտի չաճէր Քրիստոնէական նկարագրով : Ինչպէս կրնայ գիտնալ թէ, եթէ իր հոգեւոր տեսութիւնը աւելի պայծառ ըլլար, պիտի չտեսներ բարիք ընելու այնպիսի պատեհութիւններ գործնք չնշարեք հիմա : Ինչպէս կրնայ գիտնալ թէ երբեմն անհոգ չըլլար ինք եւ այդ պատճառով իսկ չտեսներ գործը, զոր իր Փրկիչը իրեն կը ներկայացնէ ընելու համար : Ինչպէս կրնայ գիտնալ թէ ինք ունի բոլոր սէրը, բոլոր հաւատքը, բոլոր անձնութեանը, բոլոր նախանձաւորութիւնը զոր պարտէր ունենալ :

Սակայն կրնայ ըսուիլ թէ մեր Տէրը խիստ Տէր մը չէ : Ոչ, սքանչելի համբերութիւն ունի եւ հաշուի կ'առնէ մեր տկարութիւնը, թեթեւ լուծ կը գնէ մեր վրայ, եւ երբ ատոր իսկ տակ կ'իյնանք, մեր խոստովանութիւններուն մտիկ կ'ընէ եւ վերստին կ'ընդունի մեզ սիրով ու ողորմութեամբ : Բայց խոստովանելու յանցանք չունենալէ շատ տարբեր բան է այս :

Սակայն չենք կրնար մենք Հոգիէն առաջնորդուիլ : Այո, Հոգիին առաջնորդութիւնը օրհնեալ իրողութիւն է : Եւ սակայն առաջնորդութիւն է այն եւ ոչ թէ տանիլ, Հոգին չվերցնէր Քրիստոնեան, ինչպէս մայր մը կը վերցնէ իր զաւակը եւ կը տանի, զաւակն ուղէ՛ թէ չուղէ : Հոգին կը ջանայ մեզի ազդել ի բարին, ինչպէս փորձիչներ կը ջանան ազդել ի չարն, եւ մենք ազատ ենք տեղի տալու կամ ընդդիմանալու իր օրհնեալ ազդեցութեան : Մենք ենք որ կը գործենք կամ չենք գործեր, որ ուղիղը կ'ընենք կամ ծուռը, եւ ոչ թէ Հոգին : Հոգին թէ՛ ի բարին կ'ազդէ մեզ եւ թէ՛ կ'օգնէ որ բարին, ուղիղն, ընենք : Մենք ենք գործիչները :

Առնենք Պօղոսի խօսքերէն մին որ, երբ ուղիղ հասկցուի, Սբ. Գրոց ամէնէն թանկագին համարներէն մին է : Կ'ըսէ ան, «կենդանի եմ չէ թէ ես՝ հապա Քրիստոս կենդանի է իմ մէջս» : Բայց ես որ հիմա մարմնովս կ'ապրիմ՝ Աստուծոյ Որդւոյն հաւատքովը կ'ապրիմ (Գաղ. Բ. 20) : Այս ըսել չէ թէ Քրիստոս Պօղոսի մարմինն մէջ մտած եւ Պօղոսի հոգին տեղը բռնած էր, եւ թէ Պօղոսի հոգին դադրած էր գործելէ, կամ թէ երկուքը խորհրդաւոր կերպով մը մէկ անձ դարձած էին : Պօղոս էր խօսողը, Պօղոս էր գրողը, եղբայրներուն բարեւները ղրկողը, իրեն համար աղօթք խնդրողը, հալածանքի եւ բանտարկութեան մէջ հաւատարիմ մնացողը, եւ իր առաքելական բոլոր դժնդակ աշխատութիւնէն զատ իր իսկ ձեռքերով իր ապրուստն հանել աշխատողը : Ուրանալ զայս եւ ըսել թէ բարիք ընելու միջոցին ան չէր շարժեր իր ազատ կամքով, այլ հարկէ ստիպուելով, ինչպէս Աւետարանի պատմութեան կը թուի թէ դիւհարները կը շարժէին չարիք ընելու միջոցին, ուրիշ խօսքով՝ ըսել թէ ուրիշ էակ մը տիրած էր Պօղոսի կամքին, ուրիշ բան չէ՛ բայց եթէ ամէն բարոյական հանգամանքէ զրկել անոր գործերը :

Սակայն Պօղոս, փոխուած մարդ մը ըլլալուն համար, ըրաւ իր առաքելական պաշտօնին բոլոր գործը եւ կրեց բոլոր նեղութիւնները : Նոր կեանք մը սկսած էր անոր մէջ, եւ այդ կեանքին աղբիւրը մը սկսած էր անոր մէջ : Ոչ թէ Քրիստոս Պօղոսի հոգիին տեղն անցած էր, այլ իր շնորհքով այնպէս փոխած էր այն հոգին որ նոր սէր եւ նոր ընտելութիւն ծնած էին անոր մէջ : Պօղոս այդ սիրոյն մղման ներքեւ համակ ուրախութիւն համարեցաւ նեղութիւններ կրել, որպէս զի՝ փառաւորէր իր Տէրը եւ ուրիշներու առաջնորդէր ճանչնալ ու սիրել զայն : Բարձրագոյն, հոգեւոր կեանքը ապրեցաւ «Աստուծոյ Որդւոյն հաւատքովը» : Կեցաւ իբրեւ ճիւղ մը Քրիստոս-Որթին մէջ եւ միայն այդ կենալուն միջոցով կրնար հոգեւոր կեանքը պահպանուիլ : Եւ իր այդ կենալը կամաւոր էր, ինչպէս Քրիստոս հասկցուց երբ ըսաւ իր աշակերտներուն, «Իմ մէջս կեցէ՛ք» : Ինչ պէտք կը մնար այնպիսի յորդորանքի, եթէ չէին կրնար այնպէս չկենալ : Պետրոս չկրցաւ այնպէս կենալ, երբ կեղծաւորեցաւ Անտիոքի մէջ : Թերեւս Պօղոս չկրցաւ այնպէս կենալ երբ քահանայապետին ըսաւ, «Աստուած քեզի պիտի զարնէ, ծեփած պատու» : Եւ ամէն Քրիստոնեայ դիտէ իր իսկ գիտակցութեամբ թէ, երբ ուղիղը կ'ընէ, կ'ընէ նոյն իսկ իր հոգիին ազդող շարժառիթներէ մղուած : Ըսել թէ,

երբ ծուռը կ'ընէ, անոր մէջ ընակող ուրիշ մը կը մեղանչէ, հակասել է գիտակցութեան վկայութեան, միանգամայն իմացական դիտութեան հիմնական սկզբունքներուն :

Կը կարծենք թէ մենք սոյն երեք յօդուածներով ներկայացուցինք Սբ. Գրոց վարդապետութիւնը եւ, երբ ուղիղ ըմբռնուի, վատեցուցիչ բան մը բնաւ չունի այն : Կատարելութիւն, բացարձակ անմեղութիւն, մեր կէտ նպատակին է, որու պիտի հասնինք օր մը եւ զէպ ուր կրնանք դիմել անդադար : Եւ նկարագրի գեղեցկութիւնը զոր Աստուծոյ ծառաներէն ոմանք այս աշխարհի մէջ կ'ստանան «այն շնորհքովը որ Քրիստոս Յիսուսով է» : Հոգիի պտուղներուն այն առատ հունձը զոր անոնց կեանքերը կուտան, հրեշտակներուն ուրախութիւն պատճառով բան մ'է : Պօղոս դեռ ստացած չէր, բայց աշխարհի ինչ բարիք է Պօղոսի նկարագրին նման նկարագրի մը : Աշխարհի վրայ բան մը չկայ զոր կիսով իսկ արժէ փնտռել այնքան որքան Հոգիին ազդեցութեամբ լեցուն կեանքը, «Աստուծոյ քովը Քրիստոսի հետ» պահուած կեանքը : Եւ «ով որ կը փնտռէ» կը գտնէ : Եթէ անկեղծօրէն եւ եռանդով կը փնտռէ այս կեանքը, Որչափ աւելի լաւ հասկնանք Քրիստոնէական կեանքին կարեւորութիւնները, նոյնչափ աւելի պիտի ներշնչուինք դիմել եւ «նպատակը դիտելով» մրցանակին վազել : Միայն թէ բացարձակ կատարելութեան կատարը մեր երեւակայածէն աւելի բարձր է եւ բացարձակապէս անմեղ նկարագրին ունի գեղեցկութիւն մը աւելի մեծ եւ աւելի զմայլելիօրէն հոգեւոր քան ոեւէ բան զոր երբեք տեսած ենք :

Վ. Ե. Բ.

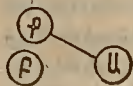
ՊԱՏՃԱՌԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆՔԻ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ

(Յ. Գ. Գ.)

Պատահած ոեւէ զէպը պատճառի մը արդիւնքն է : Եւ արդիւնքի ու պատճառի առնչութիւնը հիմնական խնդիր մըն է : Մէկ կողմանէ գոյականներուն սկզբունքն է եւ միւս կողմանէ գիտութեան սկզբունքը : Գոյ ըլլալուն սկզբունքն է, այսինքն ո՛ր գոյակը եւ գոյականերու ո՛ր վիճակը կամ հանգամանքը ձեռք առնենք, պատճառի եւ արդիւնքի առնչութիւնն ունին : անոնք կամ արդիւնք են կամ պատճառ, եւ կամ թէ՛ արդիւնք են թէ՛ պատճառ : Չենք կրնար երեւակայել գոյակ մը որ պատճառ չէ, կամ զէպը մը՝ որ արդիւնք չէ : Գիտութեան սկզբունքն է. այսինքն ո՛ր ժամանակ որ զէպը մը կամ գոյակ մը տեսնենք, կ'ուզենք դիտնալ անոր պատճառը, եւ ո՛ր ժամա-

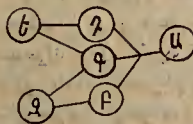
նակ որ գործօն գոյակ կը տեսնենք, կ'ուզենք գիտնալ անոր արդիւնքը կամ գործը : Սա եւս յիշենք անցողակի թէ անգործ, այսինքն պատճառ չեղող, գոյակ երբեք չկայ :

Այսու ամենայնիւ արդիւնքի մը, գործի մը պատճառը գտնել որոշել դիւրին եղած չէ միշտ : Կան ոմանք որ զէպքի մը նախընթաց պարագաները այդ զէպքին պատճառը կը համարին, եւ ուստի զէպքի մը պատճառը գտնելու համար անմիջապէս անոր նախընթաց պարագաները իբրեւ ճամարիտ պատճառ կը ներկայացնեն : Անշուշտ ուղիղ չէ այս : Թէպէտ պատճառը ժամանակի կարգաւ իր արդիւնքէն առաջ կը պատահի, սակայն առաջ պատահող ամէն բան պատճառ չէ : Ես սա գրասեղանին կը զարնեմ եւ ձայն կ'ելլէ : Ձայնին պատճառը ձեռքիս զարնելն է գրասեղանին : Բայց այս գիրը գրելու սկսելէս առաջ անդին թռչուն մը թռաւ, գրելուս պատճառը անոր թռչիլը չէ : Պատճառը արդիւնքէն ոչ միայն առաջ տեղի ունենալու է, այլ՝ այդ արդիւնքին արդարեւեւ մէջ ազդեցութիւնն է : Գրեմք թէ Ս. արդիւնք է, անոր պատճառը ոչ թէ Բ է այլ՝ Գ : Վասն զի Բը Աի կապող ազդեցութեան գիծ մը չկայ, բայց Գը՝ կապող այսպիսի գիծ մը կայ : Եւ սապէս կրնայ հասկցուիլ առնչութիւն ունենալը կամ ոչ : Եթէ Գը մէջտեղէն վերցնելով Ա. ալ կը վերնայ, Գի քանակութիւնը պակսեցնելով Աին ալ կը պակսի, եւ Գը աւելցնելով Ա. ալ կ'աւելնայ, կը հետեցնենք թէ Գի եւ Աի մէջտեղ տեսակ մը պատճառի եւ արդիւնքի առնչութիւն կայ : Եթէ Գի եւ Աի մէջտեղ ազդեցութեան թել մը կայ, մէկուն վիճակը միւսին մէջ պիտի զգացուի : Բայց եթէ Բը վերցնելով Աի վրայ փոփոխութիւն մը չերեւնայ, կը հետեւի թէ Բի եւ Աի մէջտեղ պատճառի եւ արդիւնքի առնչութիւն չկայ : Օրինակի համար, սենեակի մը օդը տաք է, եւ անոր մէջ կայ վառարանով կրակ եւ ժամացոյց մը : Երբ կրակը կ'աւելցնենք, սենեակին տաքութիւնը կ'աւելնայ : Երբ կը պակսեցնենք, տաքութիւնը կը պակսի : Երբ վառարանը սենեակէն դուրս կը հանենք, սենեակը կը պաղի : Երբ նորէն ներս կը բերենք, սենեակը կը տաքնայ : Ուրեմն վառարանին կրակը սենեակին տաքութեան պատճառն է : Բայց երբ ժամացոյցը արագ կը բանեցնենք, կամ կամաց կը բանեցնենք, կը կեցնենք, կ'առնենք սենեակէն դուրս կը հանենք, նորէն ներս կը բերենք, եւ սենեակին ջերմութեան աստիճանին վրայ տարբերութիւն մը չտեսնուիր, կը հետեցնենք թէ

ժամացոյցը սենեակին ջերմութեան պատճառը չէ : Առնենք ուրիշ օրինակ մը . Տան մը վրայ բուսած լոռի խոտերը քանի մը շաբաթ ետքը այդ տան մէջ արկած մը կը պատահի : Ուրեմն այս արկածին պատճառը այդ բուսած խոտերն էր : Այս հարցումին պատասխան տրուած չըլլար, եթէ բոսորի թէ ուրիշ անգամ ալ բուսած այդ տան վրայ խոտերն քանի մը շաբաթ ետքը արկած մը պատահած է : Այլ ցուցնելու է թէ բուսած խոտերուն մէջ այդ արկածը յառաջ բերող գործո՞ւթիւն մը եւ ազդեցութիւն մը կ'ա՞յ թէ ոչ : Եթէ արկածը տան մէկ հրդեհն է, բուսած խոտերը հրդեհ յառաջ կը բերէ : Եթէ այս երկու բաները իրար կապող ազդեցութեան գիծ մը չկայ, մէկը միւսին պատճառ չկրնար ըլլալ :

Արդիւնքի մը պատճառը գտնելուն մէջ մէկ դժուարութիւնն ալ պատճառին ոչ լի ազդեցութիւնը չըլլալն է : Ամէն արդիւնքի պատճառ միայն մէկ գոյակ կամ պարզ դէպք մը չէ : Անիկա կրնայ ծագել խել մը գոյակներու խառնուրդէն : Եթէ սա ձեւին մէջ Ա արդիւնքն է,

անիկա միայն Բի կամ միայն Գի եւ կամ միայն Դի հետեւանքը չէ, այլ՝ այս երեքին միանգամայն գործողութեան հետեւանքը :

Այս Բին, Գին, Դին եւ Զ անգամ ազդած են : Օրինակի աղաքաւ, եթէ սա կառքը քաշող ձին ինկաւ եւ կոտորեց իր ռաքը, ասոր պատճառն է կա՞մ ձիին տկարութիւնը, կա՞մ կառապանին համակութիւնը, կա՞մ բեռան ծանրութիւնը եւ կամ այս երեքը միանգամայն : Պատճառները բաղադրեալ կ'ըլլան առ հասարակ : Ասոր համար արդիւնքներուն պատճառները գտնել ընդհանրապէս շատ դժուար է : Երբեմն ալ պատճառին հետ անուղղակի առնչութիւն ունեցող ուրիշ պայմաններու կամ պատշաճութիւններու մեր ուշադրութիւնը զբաւելուն համար չենք կրնար պատճառը տեսնել : Եւ կամ պատճառին միայն մէկ մասը կը տեսնենք, բայց մնացածին նկատմամբ տգէտ կ'ըլլանք : Այսպիսի ժամանակներ պէտք է երկայնատութեամբ քննել, հետազօտել եւ փորձել յարատեւ : Գիտունները շատ ժամանակ վատնած եւ զգուշութեամբ փնտռած են գտնելու համար գիշերը իջնող ցօղին, կա՞մ հնաախտին, կա՞մ տենդին եւ կա՞մ բներեւոյթներու շատին պատճառները :

Դէպքերուն պատճառները գտնելու եւ որոշելու մէկ ուրիշ դժուարութիւնն ալ սա է որ այն երկուսին մէջէն բացառելու եւ բացառող պատճառը գտնելու : Պատճառը պէտք է որ արդիւնքին

բաւական ըլլայ : Սա կէս կենդինար ծանրութիւն ունեցող քարը այդ տեղէն սա տեղը փոխադրուած է : Ո՞վ վերցուցած է ասիկա : Եթէ ասորի պատասխանն «Սա օրորոցին մէջ պառկած մանկիկը վերցուցած է» ըսեմ, չընդունուիր այս պատասխանը : Այդ պատճառը այս արդիւնքին բաւական չէ, եւ կամ ճամբայ գացած ատենս երբ ետեւէս թռչունի մը ձայն լսելով դառնամ եւ երբեք թռչունի հետք չտեսնեմ, այլ՝ չափահաս մարդ մը եւ անոր քով ցատկոտող փոքրիկ մանուկ մը, կը կարծեմ թէ այդ ձայնին պատճառն է ոչ թէ այդ մեծ մարդը, այլ՝ այն փոքրիկ մանուկը : Այդ մարդուն այս ձայնը հանելը հնար է, բայց բանաւոր չէ : Բայց մանուկը այդ ձայնը թէ՛ կրնայ հանել եւ թէ՛ հաւանական է թէ հանած է : Արդ, մարդիկ այս առնչութիւնը որոշելու համար որքան դժուարութիւններու կը հանդիպին :

Արկածի մը ճշմարիտ եւ կատարեալ պատճառը գտնել դժուար է, սակայն գործնականի համար յոյժ կարեւոր է : Արդիւնքի եւ պատճառի առնչութիւնը զիպուածական չէ : Արդիւնքը իր պատճառին էութիւնը եւ բնութիւնը կը յայտնէ : Դոյակ մը ի բնէ ինչ որ է, արդիւնքին մէջ դայն կը ցուցնէ : Միայն թէ, որովհետեւ այդ գոյակին կարողութիւնները բազմաթիւ են, եթէ անոր միջավայրը փոխուի, արդիւնքն ալ կը փոխուի : Օրինակի համար. Զուրը թէ՛ լոյծ թէ՛ սառած վիճակի մէջ կրնայ ըլլալ, եւ թէ՛ կրնայ շոգիանալ : Արդ, Զուրը պարագաներուն փոխուելովը կրնայ այս տարբեր կերպարանները առնել : Եւ ահա այս է պատճառը որ միեւնոյն իրը միեւնոյն պարագաներու ներքեւ միեւնոյն արդիւնքը յառաջ կը բերէ : Այս է անխախտ, անհրաժեշտ եւ ընդհանուր օրէնք, եթէ գտնուի արդիւնքի մը պատճառը եւ աւելցնելով պատճառը, եւ եթէ միեւնոյն պայմանները կրկնուին, այդ պատճառը նորէն այն արդիւնքը կ'արտադրէ : Եւ ասոր գործնական օգուտը քաջայայտ է : Եթէ երկրագործ մը ցորենի առատութեան ճշմարիտ պատճառները գտնէ, միշտ նոյն պատճառներն ու պայմանները գործադրելով առատ բերք կը հնձէ : Տենդին ճշմարիտ պատճառը գտնելու անկէ զգուշացիր, եւ ախտէն զերծ կը մնաս : Արդ, պատճառի եւ արդիւնքի առնչութիւնը մինչ այսօր ճշմարիտ եւ էական է, դէպքերուն ճշմարիտ եւ կատարեալ պատճառին գիտակ ըլլալ համայն արուեստներուն, գիտութեանց եւ փիլիսոփայութեան հիմն է եւ միանգամայն մարդկային կեանքին եւ երջանկութեան բանալին :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՏԵՍԱԿ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Երբեմն կ'ըսենք թէ մարդիկ ճանչնալ կը տորլինք նկատելով կերպը, որով իրենց պատեհութիւնները կը գործածեն, մանաւանդ չափը, որով կ'օգտուին իրենց պատահական պատեհութիւններէն։ Այս չիտակ է, որչափ կրնայ ըլլալ։ Կարօտ մարդու մը հաց մը վաստկելու պատեհութիւն ընծայէ։ Եթէ չընդունի, զայն աւելի կը ճանչնան աւտով քան կարևոր պաշտօն մը առաջարկելով։ Քրիստոնեայ մը որ խոնարհ փոքրիկ գործի մը ասպարէզ կը գտնէ և զայն կ'արհամարհէ՝ չէ այնպիսի մէկը, զոր ուղէինք երկրի տգէտ ու կռապաշտ ժողովուրդներուն զրկել իբրև քարոզիչ։ Սակայն մարդիկ իրենց բնաւորութիւնը նոյնչափ կը յայտնեն չարութիւն ընելու իրենց պատեհութիւնները գործածելով՝ որչափ բարութիւն ընելու իրենց պատեհութիւնները գործածելով։ Պարծիլը ամէն ժամանակ գէշ բան է։ Բայց բնաւ աղէկ չէ պարծիլ թէ ինչ պիտի ընէինք, եթէ ինկածի մը տեղը մենք ըլլայինք։ Ուրիշ խօսքով, մենք մեղ չենք ճանչնար առանց իրական փորձի ենթարկուելու։

“Հոգ չէ՝ թէ ձի մը որչափ հլու է,” ըսաւ օր մը վարժ ձիավար մը, “ես բարի վարքի վկայական չեմ տար անոր մինչև որ տեսնեմ թէ ինչ կ'ընէ, երբ փախչելու իրապէս լաւ պատեհութիւն մը ներկայանայ անոր։”

“Խորապէս շնորհակալ եմ այն փորձութեան համար,” ըսաւ քրիստոնեայ մը որ ապահով անցուցած էր՝ իր ուղղամտութիւնը փորձի ենթարկող պարագայ մը։ “Չյաղթուեցայ փորձութեանէն։ Սակայն քիչ մնաց որ յաղթուէի, և աչքերս բանալով կըրցայ բնութեանս տկար կողմերը տեսնել։ Եւ արդարև այդ տկար կողմերս երբեք չէի տեսած կամ զգացած։”

Շատերս պատրաստ ենք Աստուծոյ դո-

հանալ բարիք ընելու մեր պատեհութիւններուն համար։ Թերևս եթէ մեր տեսութիւնը աւելի յստակ ըլլար, պիտի դոհանայինք նաև չարութիւն ընելու այն պատեհութիւններուն համար, որոնց դիմադրած ենք։

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՆԱԽԱՐԿԵԼԻ ԶՐԱՆՑՔՆԵՐ

Փանամայի ջրանցին նորէն ուշադրութիւն տրուիլը այս ժամանակ մասնաւոր շահեկանութիւն կու տայ աշխարհի մեծ ջրանցներուն վրայ եղած հետազոտութեան։ Աշխարհիս նաւարկելի ջրանցները ինն են թուով եւ են հետեւեալները. (1) Սուէզի ջրանցը, որ 1859ին սկսուեցաւ եւ 1869ին աւարտեցաւ։ (2) Բրոնչթատի եւ Սթ. Փեթըրս-պուրկի ջրանցը, որ սկսուեցաւ 1877ին եւ աւարտեցաւ 1890ին։ (3) Կորնթեան ջրանցը 1884ին սկսուած եւ 1893ին աւարտած։ (4) Մանչէսթըրի նաւային ջրանցը, 1894ին աւարտած։ (5) Բայզըր Վիլհէլմ ջրանցը որ Պալմիկ եւ Հիւսիսային ծովերը իրար կը կապէ, աւարտած 1895ին։ (6) Էլ-պէ եւ Թրալէ ջրանցը, որ նմանապէս Հիւսիսային Ծովը եւ Պալմիկը իրար կը կցէ, բացուեցաւ 1900ին։ (7) Ուէլընտ ջրանցը, որ Իրի լիճը Օնթարիո լիճին հետ կը կապակցէ։ (8, 9) Երկու ջրանցներ Միացեալ Նահանգներուն եւ Քանադայի, որոնք Սիւփրիօրըր լիճը կը կապակցեն Հիւրըն լիճին հետ։

Սուէզի ջրանցը սովորաբար նաւարկելի ջրանցներուն կարեւորագոյնը կը նկատուի, թէպէտ մէկ տարուան մէջ անկէ անցնող նաւերուն թիւը չհաւասարիք այն նաւերուն թիւին որ կ'անցնին Սիւփիօրըր լիճը հարաւային մեծ լիճերուն հետ կապող ջրանցներէն։ Բայց երկայնութեամբ կը գերազանցէ ուրիշ ոեւէ մեծ նաւարկելի ջրանց, վասն զի իր ամբողջ երկայնութիւնն է 90 մղոն, որուն երկու երրորդը ծանծաղ լիճերու մէջէ կ'անցնի։ Պեղուելով դուրս հանուած նիւթն էր սովորաբար աւազ, թէպէտ տեղ տեղ 2-3 ոտք թանձրութեամբ ապառաժի խաւեր պատահեցան։ 1895ին ջրանցը այնքան ընդարձակուեցաւ որ խորութիւնը 31 ոտք, յստակին լայնքը 408 ոտք եւ մակերեսին 420 ոտք եղաւ։ Նախնական ծախքն էր 21,000,000 Օսմ. ոսկի, եւ ջրանցը այժմու վիճակին հասցնելու համար եղած ծախքն է 22,000,000 ոսկիէն քիչ մը աւելի։ Ջրանցին եւ կամուտը մեծ է ծախքին նայելով, Այսինքն ծախ-

քին առ հարիւր 10 եկամուտ կը բերէ տարին : Զրանցը առանց փակոցներու է, վասն զի իր բոլոր երկայնութեան մէջ ծովուն մակերեսին հաւասար է : Զրանցէն անցնելու ժամանակը միջին հաշուով կը տեւէ իբր տասներու ժամ : Զրանցին ամբողջ երկայնքին վրայ երկտրական լոյսեր գործածուելով նաւարկութիւնը գրեթէ ցերեկունան չափ դիւրաւ կը կատարուի գիշերը : Զրանցէն անցնող չոգենաւերը բուն իրենց ոյժով կը մղուին :

Քրոնշթատի ծոցը Սբ. Փեթրոսպոլկի հետ կապակցող ջրանցը կը ներկայացուի Ռուսիոյ համար իրրեւ ոգմագիտական եւ վաճառականական մեծ գործ մը : Զրանցին եւ Քրոնշթատի ծոցին նաւարկելի մասին երկայնութիւնն է իբր 16 մղոն : Բուն ջրանցը իբր 6 մղոն է եւ ծոցի նեղուցը իբր 10 մղոն, եւ անոնք երկուքն ալ միասին Քրոնշթատէ — որ Ֆինլանտիոյ ծոցին վրայ կը գտնուի — կ'երկնան դէպ ի Սբ. Փեթրոսպոլկ : Զրանցը բացուեցաւ 1890ին 21½ ոտք նաւարկելի խորութեամբ : Իսկ լայնքը 220-230 ոտք է : Ամբողջ ծախքը կը հաշուուի իբր 2,200,000 Օսմ. ոսկի :

Նաւարկելի մեծ ջրանցներուն մէջ, որոնք աղի ջուրեր իրարու հետ կը կապակցեն, պեղումի կարգաւ յաջորդն է Կորնթեան Զրանցը, որ Կորնթոսի ծոցը կը կապակցէ Եգինա ծոցին հետ : Այս ջրանցը Ագրիականի նաւահանգիստներուն հետաւորութիւնը կը կարճեցնէ իբր 173 մղոն, եւ Միջերկրականի նաւահանգիստներուն՝ իբր 100 մղոն : Երկայնութիւնն է իբր 4 մղոն, որուն մէկ մասը պեղուեցաւ կակուղ կրանի ժայռի մէջէ, եւ մնացածը հողի մէջէ : Փակոցներ չունի, ինչպէս չունին Սուէզի եւ Քրոնշթատի վերոյիշեալ ջրանցները : Զրանցին լայնքն է յատակին վրայ 72 ոտք, եւ խորութիւնը՝ 26½ ոտք : Գործը սկսուեցաւ 1884ին եւ աւարտեցաւ 1893ին իբր 1,100,000 Օսմ. ոսկի ծախքով :

Մանչէսթըրի նաւարկելի ջրանցը որ Մանչէսթըրը (Անգղիա) կը կապակցէ Մըրզի գետին, Լիվըրուլի եւ Ատլանտեան Ովկիանոսին հետ, երթեւեկութեան բացուեցաւ 1894 Յունուար 1ին : Այս ջրանցին երկայնութիւնն է 33½ մղոն, մակերեսին համագումար բարձրութիւնը դէպ ի Մանչէսթըր 60 ոտք է, որ կը բաժնուի չորս փակոցներու մէջ, եւ իւրաքանչիւրին կ'իյնայ միջին հաշուով 15ական ոտք : Ամենէն քիչ լայնութիւնն է 120 ոտք յատակին վրայ, եւ միջին հաշուով 17 ոտք : Գրին մակերեսին վրայ, թէպէտ տեղ տեղ լայնքը մինչեւ 230 ոտքի կը հասնի : Ամենէն քիչ խորութիւնն է 26 ոտք, եւ ջրանցին վրայ նա-

ւարկութիւնը կը տեւէ հինգէ մինչեւ ութ ժամ : Զրանցին ամբողջ ծախքը 16,500,000 Օսմ. ոսկի ներկայացուած է :

Երկու ջրանցներ Պալթիկ եւ Հիւսիսային ծովերը իրար կը կապեն Գերմանիայէ անցնելով : Առաջինը որ Քայզըր Վիլհելմ Զրանց անուանով ծանօթ է, աւարտած է 1893ին, եւ պեղուած է մեծ մասամբ զինուորական նպատակներու եւ նաւատորմին համար, բայց նաեւ մեծ արժէք ունի ընդհանուր տուրեւառի տեսակէտով : Քայզըր Վիլհելմ Զրանցին աշխատութիւնները սկսան 1887ին եւ աւարտեցան, ինչպէս վերն ըսուեցաւ, 1893ին : Զրանցին երկայնութիւնն է 61 մղոն : Պալթիկ Ծովուն կողմի ծայրը Քիլի նաւահանգիստը կը հասնի : Խորութիւնն է 29½ ոտք, լայնքը յատակին վրայ 72 ոտք, եւ մակերեսի ամենէն քիչ լայնքը 190 ոտք : Ճամբան զլսաւորապէս կ'անցնի ճախիններէ, ծանծաղ լիճերէ եւ գետի հովիտներէ : Ծախքը իբր 8,000,000 Օսմ. ոսկի : Զրանցէն 1900ին անցած նաւերուն թիւն էր 21,571 :

Ամերիկեան երեք նաւարկելի ջրանցները, որոնց նպատակն է շարունակ նաւարկութիւն ընել Սիւփրիւր լճին գլխէն դէպ Օնթարիո լիճ եւ Սբ. Լաւրենտիոս գետը, են (1) Ուէլլնտ ջրանցը, որ ի սկզբան պեղուեցաւ 1833ին եւ ընդարձակուեցաւ 1871ին եւ 1900ին, (2) Սէյնթ Մէյրիզ Զրլէժին ջրանցը, Միչիկըն նահանգին մէջ, որ պեղուեցաւ 1833ին եւ ընդարձակուեցաւ 1881ին եւ 1896ին, եւ (3) Քանատական ջրանցը Սէյնթ Մէյրիզ գետին վրայ, որ պեղուեցաւ 1893ին : Կարեւորութեան տեսակէտով, գէթ անոնց այժմու կիրառութենէն դատելով, Սէյնթ Մէյրիզ գետին ջրանցը յոյժ գերազանց է քան Ուէլլնտ ջրանցը, վասն զի Սէյնթ Մէյրիզ գետին ջրանցներէն անցնող նաւերուն թիւը ութպատիկն է Ուէլլնտի մէջէ անցնողներուն, եւ տարողութիւնը՝ գրեթէ քառասունպատիկը : Սիւփրիւր լճին սահմաններուն կարեւոր արտադրութիւններէն մէկը, երկաթի հանածոն, զլսաւորապէս կը գործածուի Իրի լճին կից երկրի հատուածին մէջ : Եւ Սիւփրիւր լճէն եկող ցորենին մեծ մասը կ'անցնի Պըֆէլոյէ Ատլանտեանի ծովեզրը Իրի ջրանցին եւ Պըֆէլոյի մէջ կեդրոնացող երկաթուղիներու ճամբով Սուլթ Սէյնթ Մէյրիզ ջրանցներուն ճամբով դէպ արեւմուտք տարուող ամենէն կարեւոր արտադրութիւնը — հանքածուխ — Իրի լճին կից երկրէն կ'ելլէ : Այս պայմանները լաւ կը բացատրեն թէ ինչո՞ւ Սէյնթ Մէյրիզ գետին ջրանցներէն անցնող նաւերուն թիւը եւ տարողութիւնը այս աստիճան կը գերազանցեն Ուէլլնտ ջրանցէն անցնողներուն թիւը եւ տարողութիւնը :

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ո՛վ է ՅԱՆՅԱՒՈՐԸ
3.

Պիտի ըսես թէ ամէնն ալ լաւ եւ ուղիղ, բայց դրամը: Մենք աղքատ ենք, ի՞նչպէս կրնանք մըրցիլ հարուստ Եւրոպացիին, հարուստ Ամերիկացիին հետ: Շիտակ է ըսածդ, անոնք հարուստ են, եւ կրնան տարեկան հազարաւոր ֆրանք կամ տալէր ծախսել, իսկ մենք պարտինք մեր կարողութեան համեմատութեամբ հազարաւոր դահ. զոհել, եթէ ուղիղ է դ՛հ կոչել դրամ մը՝ զոր քու տանդ, քու հօտիդ օգուտը ապահովելու նպատակին կը նուիրես, որմէ դուն ալ պիտի օգտուիս՝ որքան ապրիս: Ուստի պարտինք մեր դպրոցը նկատել իբրեւ մեր տան մէկ մասը, եւ ինչպէս որ ոեւէ նեղութիւն կամ անգործութիւն զոհացուցիչ պատճառ մը չենք նկատեր անօթի կենալու, կամ մեր զաւակները անօթի թողելու, նոյնպէս պէտք չէ պատճառ սեպենք զանոնք մտաւորապէս եւ բարոյապէս անօթի մեծցնելու՝ կիսկատար կը թուլթեամք մը: «Այս ալ կը բաւէ» ըսելը մոռնանք, Գիտնանք թէ եօթը անկարող դասատու չեն կրնար մէկ կարող անձին տեղը լեցնել:

Դեռ չը՝ յիշեցինք դպրոցին ուրիշ կարեւոր մէկ գործը, որ աւելի ծանրակշիռ է քան ուսումը, այն է բարոյական ազդեցութիւնը: Զբաւեր որ հայրը եւ մայրը Բրիտանեայ ըլլան, դասատուն ալ պէտք է այնպէս ըլլայ. այս կ'ուզեմ ըսել բոլոր Բրիտանեայ դպրոցներու համար, ի՞նչ ալ կոչուի իրենց պատկանած եկեղեցին: Դասատուին բարձր կը թուլթեմք եւ հմտութիւնը չեն կրնար աշակերտը բարձրացնել, եթէ անոնց հետ միացած չէ Թիպար կեանքի մը աղքեցութիւնը: Մանուկները չափահասներէն շատ աւելի ընդօրինակող են եւ նմանող կ'ըլլան իրենց մեծերուն: Արդ, եթէ դասատուն անհող է կրօնական խնդիրներու հանդէպ, եթէ կը ստէ կամ անպատեհ ոճեր կը գործածէ, եթէ դպրոցին մէջ կը ծխէ, բան մը որ յաճախ կը պատահի, եթէ արեցող է, ի՞նչ զօրութիւն կրնայ արգիլել աշակերտները նոյն բաները ընելէ: Դասատուին օրինակին հետ, պէտք է միանայ կանոնաւոր դասընթացը մը, ըլլա՛յ ուղղակի Սբ. Դրբէն, ըլլա՛յ հրապարակ ելած ընտիր Սրբազան պատմութիւններէն: Այս դասը պարտի նոյնքան կարեւորութիւն ունենալ որքան ուրիշ ոեւէ դաս, եւ աշակերտը երբեք այնպիսի տպաւորութիւն մը առնելու չէ թէ կրօնականը երկրորդական է: Ի՞նչ օրհնեալ ժամանակներ էին անոնք,

երբ ամէն դպրոց կ'ուսուցանէր Բրիտանեականը, որով աշակերտը կրնար դադարաւ մը կազմել իր դաւանութեան վրայ. իսկ հիմա՝ Հիմա շատ ծնողներ, ցաւալի է ըսել, չեն գիտեր թէ ի՞նչ է ընտանեկան պաշտամունք: Սբ. Գիրքը թաղուած է փոշիներու ներքեւ, եւ անոր քաղցր յորդորները չեն հնչեր մանուկ ականջներուն: Տղան դպրոց կ'երթայ, հոն ալ չլսեր այն խօսքերը. հազիւ կիրակիէ կիրակի եկեղեցին երթալով — այն ալ եթէ երթայ — քիչ մը կ'իմանայ թէ ի՞նչ է Սբ. Գիրքը: Զարմանալի չէ ուրեմն, եթէ Բողոքական ընտանեաց մէջ նոր սերունդ մը կը պատրաստուի, արդէն իսկ սկսած է հոս հոն զլուխ վերցնել, որ չգիտեր թէ իր կրօնական հայրերը ինչո՞ւ համար բաժնուցան եւ հալածուեցան ու նախատուեցան. սերունդ մը՝ որ չգիտեր թէ ինչո՞ւ Բողոքական է եւ ի՞նչ հարկ կայ ըլլալու. սերունդ մը՝ որ մինչեւ իսկ կը յանդիմն քարոզել թէ Պուտոտա եւ Պրահմա ալ կրնան աշխարհի բարոյական մակարդակը բարձրացնել, սերունդ մը վերջապէս, որմէ ամէն բան կրնաս ականկալել, ի բաց առեալ հոգեւորը, լուրջը եւ օգտակարը:

Ով Բողոքական հանրութիւն, կ'ուզե՞ս զըպրօցը օգտակար ընել, կրօնքը զօրացուր անոր մէջ: Կ'ուզե՞ս եկեղեցիդ հաստատուն վիճակի մէջ պահել, դպրոցը բարձրացուր: Երբ դպրոցդ յառաջ բերէ այնպիսի անձինք որ գիտութեանց, լեզուի եւ ուսողութեան (մաթեմատիքի) մէջ լաւ հիմ դրած են, կրնաս վստահ ըլլալ թէ լաւ դիրք գրաւող ժողովուրդ մը պիտի ունենաս: Երբ դպրոցիդ մէջ ողջ բարոյական մթնոլորտ մը կը տիրէ, վստահ կրնաս ըլլալ թէ յաջորդ սերունդներդ ալ հաւատարիմ պիտի ըլլան իրենց պարտականութեանց, հաւատարիմ իրենց ընկերներուն, հաւատարիմ պետութեան, հաւատարիմ Աստուծոյ: Վերցուր մէջէդ ծայրայեղ ժողովականութիւնը, որ միայն անկարգութիւն կը ծնանի, եւ կը թէ քու զաւակներդ ակնածութեան եւ պատկառանքի հողիով, որով թէ՛ ժողովրդական, թէ՛ եկեղեցական, թէ՛ կառավարական ամէն գործ կը դիւրանայ եւ ամէն գործ կը յաջողի: Այսպիսի ժողովուրդով մը քեզի դիւրին պիտի ըլլայ աղէկ քարոզիչներ եւ աղէկ դասատուներ ունենալ, քանզի պիտի ունենաս թէ՛ անձինք որ վայելչապէս պատրաստուած են այդ նուիրական պաշտօններուն համար, եւ թէ՛ անձինք որ կարենան գնահատել ասոնց գործը եւ ըստ արժանւոյն վարձատրել զանոնք:

Դպրոցներու մասին ըսուածը նոյնութեամբ կրնանք ըսել գոլէճներուն եւ աղջկանց բարձրա-

գոյն վարժարաններուն համար ալ : Աստուածաբանական ձեւաբաններու նկատմամբ ալ կը մնայ երկու խօսք : Հայախօսներու համար ունէինք խարբերդի եւ Մարգուանի ձեւաբանները, իսկ Տաճկախօսներու համար Մարաշինը : Այժմ խարբերդին փակուած է եւ կը մնան միւս երկուքը : Եկեղեցիներու միութեանց ժողովները այսեւայլ ժամանակներ որոշեցին թէ միայն լաւ պատրաստութիւն ունեցող յարմար անձինք ընդունուին այդ ձեւաբաններուն մէջ : Բայց ի՞նչ կ'ընէ ձեւաբանը երբ աշակերտ չգտներ, երբ գոլէճներու առաջնակարգ ընթացաւարտներէն միայն խիստ աննշան փոքրամասնութիւն մը կը դիմեն այդ ճիւղին, իսկ մեծամասնութիւնը կը մտնէ ուրիշ ասպարէզ մը, զոր աւելի շահաւոր կամ նախանձելի կը նկատէ : Ի՞նչ կ'ընէ երբ նուազ յարմարներ, նուազ ճարտասաններ, նուազ գիտուններ, նուազ խելացիներ դիմեն աշակերտելու : Կ'ընդունի զանոնք : Կոչ չէ որ իրենց ուսման միջոցին աւելի տրտունջներ յարուցանեն եւ աւելի անկարգ ըլլան քան գոլէճի ունէ կարգի աշակերտներ : Կոչ չէ որ գոլէճի կամ գոնէ նախապատրաստական դպրոցի մը ընթացքը աւարտած չեն, կամ նոյն իսկ կարող չէին երբեք աւարտել : Կոչ չէ որ ձեւաբանը կը կորսնցնէ իր վսեմութիւնը եւ իր ընթացաւարտները չեն կրնար յուսալ կարեւոր դիրք մը բռնել : Կ'ըսուի թէ այդպիսի աշակերտներու ալ պէտք կայ : Կոչ չէ որ անոնք գիւղերու քարոզիչ ըլլալ : Կը հարցնեմ թէ արդեօք քանիներ կը զիջանին խոստովանիլ իրենց թերի կրթութիւնը, որով յօժարին տարեկան 8-10-15 լիւրայով կենայ պզտիկ տեղ մը : Կ'ընդհակառակը այսպիսիները աւելի պահանջկոտ կ'ըլլան : Եթէ կ'ըսուի թէ քարոզչի մը յաջողութիւնը իր եռանդին եւ գործունէութեան համեմատութեամբ է, այդ ճշմարիտ է : Բայց աւելի լաւ չէ որ այդքան յարմարութիւն ունեցող մէկը ատոր միացնէ նաեւ լաւ կրթութիւն մը, թէ՛ մտաւոր, թէ՛ ընկերային, եւ արժանապէս ներկայացնէ իր վսեմ կոչումը թէ՛ իր ժողովուրդին, թէ՛ այլոց : Առաքեալներու մասին կը կարդանք թէ «բոլորն ալ Սուրբ Հոգիով լեցուեցան», բայց «սուսմանակա՛ն Պողոս մը շատ աւելի յաջողեցաւ քան նոյնքան եռանդով լեցուած ձկնորս Պետրոս մը : Պիտի խնդրեմ մեր ձեւաբաններու բաղմաշխատ եւ բազմահմուտ վարիչներէն որ անցեալը թողունք, եւ անկէ խրատուած աւելի չլատցընենք դժգոհ հօտերու եւ անգործ մնացող անկարող քարոզիչներու թիւը :

Եւ արդ, սիրելի ընթերցող, կը տեսնենք որ

ուրիշ պարագաներու նման հոս ալ ունինք կապակցութեանց շղթայ մը : Ժողովուրդ, քարոզիչ, դաստուոյ ալ ընդհանրական շղթային օղակներն են : Եթէ օղակները անհաւասար ըլլան, կամ տարբեր նիւթերէ կազմուած, կարելի չէ որ ան խիստ հաստատուն ըլլայ եւ օգտակար : Կ'աշխատիս դուն քու մասիդ ընել ի՞նչ որ պէտք է Աստուծոյ եկեղեցիին համար, թէ միայն ծաղրել, մօղաղրել դիտեն, եւ ոչ այլ ինչ :

Ով որ անմեղ է, առաջին քարը ան թող ձգէ :

ՊՈՆՏՈՍ

Վ. Բ. Զ.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

(Յ. Գ. Գ.)

Աբւ. Մանուկ (թիւ 3, 4). Վարսամ համառօտեալ յօդուածի մը մէջ օրինակներով կը բացատրէ թէ տղաք ի՞նչպէս կը հասկնան աշխարհը եւ թէ իրենց բոլորտիքի բաները ի՞նչպէս կը բացատրեն : Այս խնդիրը հոգեբանութեան մէջ յոյժ մեծ կարեւորութիւն ստացած է եւ անոր վրայ բաւական դիրքեր կը գրուին հիմա : Արդարեւ զարմանալի է որ մինչ մանուկներուն մտաւոր կեանքը մարդոց այսքան մօտ է եւ հետաքրքրաշարժ, այսքան անաղան գրաւէ ուշադրութիւն, — Յովն. Գազան-ճեան կ'ըսէ իրաւամբ թէ Հայերէն բառերուն այսօր զրականութեան մէջ գործածութիւնը կ'արդարանայ ոչ թէ այն պատճառաւ որ անոնք հին Մեսրոպեան գրութիւններուն մէջ գործածուած են, այլ՝ վասն զի այսօր մտային աշխարհին մէջ մեր պէտքերը կրնան լեցնել :

Բէւաբն (թիւ 2, 3). Փրոֆ. Զէճիզեան կը խոստանայ մերթ ընդ մերթ գրել բնական եւ քաղաքական աշխարհներուն պատկանեալ նիւթերու վրայ որոնք հանրութեան ուշադրութիւնը շատ գրաւած չեն, եւ այս անգամ միջատներու աշխարհին մէջ տեսնուած իմաստութեան վրայ համառօտիւ գրած է : — Տ. Բարգէն Վրդ. թարգմանած է Շնորհալի-Պլուզի Մատ. Ա. 24ի վրայ գրած մեկնութիւնը : Հոս մեկնիչը կը ձեռնարկէ Կոյս Մարիամի մշտնջենաւոր կուսութիւնը ապացուցանել, եւ միանգամայն կ'ըսէ թէ անոր մէջ ջնջուած էին մարդկային բոլոր կիրքերը : Հակառակորդներուն կարծիքներուն դալով, կ'ըսէ թէ «այսպիսի կարծիքներ անոնք ունին որ չեն խոս-

տովանիր թէ քննել Աստուած է եւ քննել ալ՝
Աստուածածինն : Աստուած գուրս ձգենք իրր հոգիով
մեռածներ եւ մենք առաջիկայ խօսքերուն նայինք :
Վստահ ենք թէ ոչ Բէ-բէ-կն եւ ոչ Գեր. Թարգմա-
նիչը սոյն խօսքերը հրատարակեցին ասոնց հաւ-
նելով : Վասն զի այսօր դոյզն բացառութեամբ բո-
ւանդակ Բողոքական աշխարհը, Աւետարանէն
առաջնորդուած չհաւատար թէ Կոյս Մարիամ
միշտ Կոյս մնացած է եւ թէ անիկա զերծ էր ա-
մէն մարդկային կիրքերէ : Եւ չհաւատալով հան-
դերձ թէ ծնողը Աստուածածին է, կ'ընդունին թէ
ծնեալը Աստուած է : Եւ սակայն բովանդակ Բո-
ղոքական աշխարհը իբրեւ հոգիով մեռածներ գուրս
ձգել երբեք չկրնար ջատագովուիլ : Այսօր Շնոր-
հալի-Պիուզի այդ յօդուածը կը ներկայանայ իբրեւ
օրինակ մը թէ Միջին Դարու Քրիստոնեաները
ինչ ինչ բաներու մէջ ո՞րքան նեղմիտ էին : — Սա-
հակ Վրդ. Օտապալեան կը պատասխանէ Փրոֆ. Սի-
վասիանի Տաղաւարեանի գիրքին վրայ գրած քնն-
նադատական յօդուածին : — Փրոֆ. Ճէճիգեան
Թարգմանութիւններ կը հրատարակէ նշանաւոր
պերճախօսներու նկատմամբ Լորէնցօ Սիրսի մէկ
գործէն :

Ծանօթ (թիւ 3, 4) . Մ. Շամտանճեան, ցուցնե-
լու համար թէ հասարակութիւնը իրաւունք չունի
այժմու գրողներու նկարագիրը դատաւարտելու,
կ'ըսէ թէ այդ գրողներուն նկարագիրը առ հասա-
րակ հանրութեան պահանջին վրայ կը ձեւուի :
Հանրութիւնը ինչ տեսակ նիւթերու վրայ որ
կարգաւ ուղէ, անոր համեմատ ալ գրողներ երե-
ւան կու գան : Այս խօսքը թէպէտ աստիճան մը
չիտակ է, սակայն պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ
գրողները պարտին հասարակութեան մտաւորա-
կանին եւ բարոյականին մէջ ուղեցոյցներն ըլլալ : —
Տ. Կորիւն Վրդ. ուշադրութիւն կը հրաւիրէ միջա-
վայրին մարդոց կեանքին վրայ ունեցած ազդեցու-
թեան : Խնդիրը ինքնին կարեւոր եւ ուշագրաւ է,
բայց անոր վրայ խօսուած ատեն միշտ վտանգ կայ
միջավայրը իբրեւ ամէն բան ներկայացնելու եւ
մարդկային կամքը եւ ազատականութիւնը հա-
շիւէ դուրս ձգելու : Դեր. վարդապետը ահա սոյն
սխալման մէջ ինկած է իր այս յօդուածին մէջ : —
Երեւակ, Վիքթոր Չիւկովի Անգղիական գրակա-
նութեան վրայ ըրած ազդեցութեան վրայ խօսելով,
կ'ըսէ թէ Անկլո-Սաքսոնները այնքան ազդեցու-
թիւն ընդունած չեն Վիքթոր Չիւկովի գործերէն
որքան կ'ակնկալուէր :

Ծանօթ (թիւ 3, 4) . Տ. Մուշեղ Վրդ., գեղարուեստի
ու բարոյականի վրայ գրելով, կը պնդէ թէ գե-

ղարուեստը բարոյականի թշնամի չէ այլ՝ անոր
լրացուցիչը, եւ թէ գիտութեան մէջ մերկ պատ-
կերներն ու արձանները առարկելի չեն բարոյա-
կանի տեսակէտով : Դեր. Յօդուածագիրը փափուկ
խնդրով մը կը զբաղի :

Մեզի վիշտ եղած է Հայ լրագիրներու մէջ Բո-
ղոքական եղբայրներու այս օրերս իրարու հետ
վիճարանիլը եկեղեցեաց շահերուն չճառայող ձեւով
եւ Քրիստոնէական քաղցրութեան անհամաձայն
եղանակաւ :

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ի ՆՊԱՍՏ

ՖԱՐՔԻՆԻ ԵՒ ԳԱՒԱՌԻՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ	
1903	(ոսկեգրամ) Դաճ.
Յուն. 7, Խարբերգու Արեւմտեան եկեղեցի	300
» 15, Կարօտ մանչերու դպրոց Թ. 3, Բ. 2.	
Ընկ.	19
» 17, Մալաթիոյ եկեղեցի (Փետր. 1902,	
մարտ)	215
Փետր. 12, Էրզրումի ժողովուրդ	300
» 28, Արաբկիրի »	148
Ապր. 30, Խարբերգ, Արեւմտեան եկեղեցի	100
» բարեկամ մը	200
Մայիս 30, » Արեւմտ. եկեղեցւոյ կիներու	
միօրոնարական Ընկ.	187
Հաճըն, Երիտասարդուհիներու Բ. Ընկ.	125
Օրտու, Պնարոս Անդրէասեան	100
Պատ. Յակոբ Թալճեան	50
Կիրակնօրեայ դպրոցի դաշտային հաց-	
կերոյթ, Ֆրէզնօ (Քալիֆօրնիա)	122
Նիւ Եորքի Հայ Աւետ. եկեղեցի	227
Սոֆիա, Մարիամ Թանտրճեան	87
Հայուհիներու հոգ. Ընկ. Ֆրէզնօ	
(Քալիֆօրնիա)	1,009
Տրապիզոնի ժողովուրդ	257
Յուն. 3, Խարբերգու Արեւմտեան եկեղեցի	100
Հոկ. 30, Այնթապի եկեղեցիներ	1,000
Պրուսա, որբանոցի աղջիկներ	69
Էկիւնի ժողովուրդ	89
Փէրիի եկեղեցի	56
Խարբերգ, Եփրատ Գողթնի օրիորդնե-	
րու Զանաթիւրաց Քրիստ. Ընկ.	200
Նոյ. 24, Ուրֆա, տասն օրիորդներու աղօ-	
թող խմբակ	78
» Նիւ Եորքի Հայ Աւետ. եկեղեցի	187
» Ֆրէզնօի Հայ Երիցական եկեղեցի	392
» Թոտովէրանի ժողովուրդ, Էրզրում	28
Դեկ. 22, Խարբերգու Արեւելեան եկեղեցի	231
Աղնձիկ, Համբարձում Սարաճեան	5

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՔԱՐՈՂԻԶՆԵՐՈՒ ԱՆՅԱԶՈՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ամիսներ առաջ, կարծեմ, «Քարողիչներու Յաջողութեան Գաղտնիքը» վերնագրով յօդուածներ կարդացինք Աւետիքի մէջ : Ես ալ քանի մը խոնարհ թելադրութիւններ ունիմ, բայց ամենեւին անհատ մը մասնանշել չէ նպատակս :

Մեր երէցները եւ քարողիչները պէտք է որ պատուութիւն եւ յարգութիւն մեր եկեղեցիներէն իւրեւ իրենց հոգեւոր պաշտօնեաները : Այն եկեղեցին կամ անհատը որ իր պաշտօնեան յարգել չգիտեր, տակաւին հասկցած չէ թէ ինչ է Քրիստոնէութիւնը, եկեղեցիներ կան որք իրենց հոգեւոր պաշտօնեան կը մեծարեն, ո՛հ, մինչ իսկ կը պաշտեն : Մասամբ ալ ներքին է այս : Բայց մեր Բողոք. համայնքը միւս ծայրն անցած է, խորհելով թէ «Քարողիչն ալ ինծի պէս մարդ մ'է» : Այո, մարդ է, բայց ինչ տեսակ մարդ : Աստուծոյ մէկ դեսպանը, մէկ մարգարէն եւ մէկ պատգամաբերը : Ուստի ըստ այնմ մեծարենք զանոնք :

Ա. Յաջողութիւն չեն դոններ այն քարողիչներ որք Խաչիչ չեն գիտեր : Քարողը ամէնէն կենսական եւ ուշադրաւ ձիրքն է որ կը պահանջուի : Քարողիչներ կան որք լաւ բարեմասնութիւններ ունին : Բայց կիրակի ամպիոնէն խօսելու պահուն իրենց բերանէն կը թափթփեն խօսքերը՝ ա՛, օ՛, ի՛, է՛ սկզբնատուերը փախցնելով իրենց շրթներէն, անանկ որ ժողովուրդը կամայ ակամայ այս չեղտերուն եւ ծամուած ծամմուած բառերուն ուշադրութիւն կ'ընծայէ քան անոր քարողին հոգւոյն : Կան ալ որք իրենց շարժումները, ձեւերը, փայլ մը տալու համար, կը դորձածեն քարողի պահուն, բայց ընդհակառակը աւելի կը մթազնեն անոր լոյսը : Ունկնդիրները կը փորձուին խորհիլ թէ «շարժումները բոլորովին անբնական են» : Այսինչ տեղը պէտք էր որ ձեռքը եւ ամբողջ թեւերը ազատ դորձածէր, բայց հազիւ թէ ձեռաց մատներուն յօդուածները կը շարժին : Այսինչ պարագայի տակ ձայնը զօրաւոր հանելու էր : Բայց, աւա՛ղ, կարծես թէ սաստիկ տենդէ բռնուած է եւ ձայնն ալ չելներ : Այսինչ ատենը մեղմ ձայն մը հանել պէտք էր, բայց կը պոռայ սաստիկ : Բայց ասոնց հակառակ կան ալ քարողիչներ որք բոլորովին շարժմանց, ձայնի, եւ լեզուի կու տան իրենց ջանքը : Ամպիոնին վրայ կարծես թէ թուրթակ մը, եւ կամ դերասան մ'է որ կեցած է, եւ իրական քարողիչն Հոգին կը մոռնան :

Քարողին նիւթերն ալ կարեւորութիւն ունին :

Քարողիչ մը կարդացած ըլլալու է իր ժողովուրդը որպէս զի գիտնայ թէ ինչ նիւթերէ կ'ախորժի : Ժողովուրդը մը միշտ «Տուր, տուր» լսել չսիրեր, միշտ մեղամաղձոտ եւ արտասուածքով քարողներ չընդունիր, միշտ ուրախ եւ զուարճալի խօսքերէ չինուրթին չառներ : Միշտ բանաստեղծական եւ պերճախօսական բոցափետուր թեւերով թռչիլ, եւ մինչեւ երրորդ երկինքը սաւառնիլ եւ զայն բացատրել անհասկնալի կու գայ : Նոյնպէս դիւական դիմակով եւ սաղայնական աթոռով միշտ դժոխքը բացատրելն ալ արտունջներ կը յարուցանէ : Տղայական առօրեայ պատմական քարողներով չյագենար : Քարողին միշտ կարճ եւ միշտ երկար տեւողութիւնն ալ տաղտկութիւն եւ քայքայում կը պատճառէ ժողովուրդեան : Երգի ճաշակ չունեցող եւ նոր երգեր չսիրող քարողիչներ չեն սիրուիր : Միայն մէկ քանի երգեր դորձածելը զգուանք կ'ազդէ, ինչպէս միեւնոյն քարողը շատ անգամ լսելը : Քարողներ ըլլալու չեն լոկ միակողմանի : Որովհետեւ մէկ կամ միւս կողմը պիտի փորձուի տգէտի աչօք դիտել իր երէցը : Այլ ցոյց տալու է երկու կողմանց ալ ճշմարտութիւնները : Կիրականօրեայ դպրոցի համար մասնաւոր ձիրք ունենալու է, իսկ եթէ երբեք չունենայ, որ քիչ անգամ կը պատահի, մասնաւոր հոգ եւ ջանք ունենալու է քարողիչ մը : Առաւօտեան քարողը չտփահասից, երիտասարդաց ժողովը երիտասարդաց, հասցա կիրականօրեայ դպրոցները ինչո՞ւ չյատկացուին փոքրիկներուն : Վերջին դիտողութիւնները հարցումով եւ պատասխաններով ըլլալու են : Յօդուածագիրս կիրականօրեայ դասի վերջին դիտողութեան պահուն տղայոց խօսուած խօսքերովն էր որ բռնուեցաւ, թէ եւ երիտասարդ տարիքի մէջ : Մենք շատ անգամ պզտիկները կ'անտեսենք, «Առ այժմ մեծերը ձեռք առնենք» ըսելով : Բայց այդ անմեղ հրեշտակիկներուն մէջ քանի հաճախներ մարած ենք այս ընթացքով :

Կարեւոր բան մ'ալ : Սբ. Գրոց վարդապետութեանց ճշմարիտ տեղեկութիւն ունենալու է քարողիչը : Աստուածաբանական դպրոցներէ կ'ելնեն անոնք, բայց իրենցմէ շատ քիչեր ճշմարիտ վարդապետութեանց վերահասու են : Մանաւանդ ձեմարանէն վերջ ինքնադարգացում ունեցած ըլլալու են : Ա՛լ մի հարցներ ճշտ ապահովութիւն չունեցող քարողիչը : Ժողովուրդը կը լեցուի եկեղեցին կիրակի օր : Ժամանակը եկած է, բայց ամպիոնը մարդ չերեւիր : Ժողովուրդը կ'սկսի երգել քանի մը երգ, ժամանակը կ'անցնի եւ ապա քարողիչը կու գայ : «Ժամացոյցը ետ մնացած էր» :

Բ. Յաջողութիւն չեն դոններ այն քարողիչներ,

որք ընկերականության չունին կամ չեն գիտեր, երբեմն քարոզիչներ կան որք հպարտութեան միջոցը տէն կը չնչն միշտ : Այնպէս բարձր է անոնց գլուխը որ չես կրնար տեսնել զայն : Պատահմամբ բան մը հարցնես , պատասխանդ կ'ամ անհասկնալի կը վերադարձուի քեզ , կ'ամ ուրիշ խնդրի մը կը վերածուի , հարցում ընելուդ ալ կը զղջաս : Չեն գիշանիր ժողովրդեան խաւերուն մէջ մտնել եւ անոնց հոգեւոր վիճակին վրայ տեղեկութիւններ առնել , այլ իրեւ զիւանագէտ կ'ապրին : Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նստած են տունը , պատուհանին առջեւ անցորդները դիտելով , իրենց տիկնոջ հետ զրաբանութիւններ ընելով , պզտիկներուն հետ խաղալով եւ զուարճանալով , օրհն զարնելով , եւն : Ահա կինը կու գայ , «Պատուելի , իրիկուան հաց չունինք» : Քովի դրացին կը կանչուի , վարձք մը տալով անոր՝ հացը կու գայ տուն , յաջորդ օրերն ալ այսպէս մինչեւ կիրակի : Յետ պաշտաման ձեռքը թոթուելով կը բարեւես , եւ երբ հարցնես անոր թէ ճաշի օրը ո՞ւր էիք , հիւանդ ունեցաք» : «Շատ մը գործերու մէջ թաղուած էի : Այս շաբթու ծայրէ ծայր տնէն դուրս չեկայ» կ'ըսէ , մինչդեռ անդին շատ մը ընտանիքներ եւ խանութներ իրեն կ'սպասէին : Ասոնց հակառակն ալ կայ , Երբեմն քարոզիչներ ընկերական ըլլալու համար ամէն բանի մէջ մտնել կ'ուզեն : Այնչափ չփացած կ'ըլլան որ ժողովուրդը անոնց մօրուացը թելերուն թիւը գիտէ , Բոլորովին ինքզինք այցելութիւններու նուիրելն ալ օգտակար չէ : Կարեւոր գործով մը տունը երբ երթաս եւ չգտնելով հարցնես տիկնոջը թէ «Պատուելին ո՞ւր է» : «Չեմ գիտեր , առաւօտուն նախաճաշը ըրաւ եւ դուրս ելաւ» : Կատասխանը պիտի առնես : Չէ թէ միայն ցորեկները , այլ գիշերներն ալ կը պտըտի : Քարոզիչներ ունենալու են մասնաւոր օրեր տունը կենալու եւ այցելելու , եւ գիտցուելու է թէ այսօր այս ժամուս քարոզիչը ո՞ւր կը գտնուի :

Ուրիշ բան մ'ալ սա է : Թէեւ քարոզիչ մը ընկերական կ'ըլլայ , բայց հազիւ քանի մը ընտանեաց եւ անհատներու հետ : Ասիկա ժողովրդեան մէջ գոտութիւն կը ծագեցնէ : Յակոբին միայն Յովսէփը սիրելը նախանձի գրգռեց միւս եղբայրները : Շիտակ է թէ քարոզիչ մը ամէն անհատ եւ ամէն ընտանիք չկրնար հաւասարապէս սիրել , բայց ըսել տալու չէ թէ «Մենք աղքատ ենք , պատուելին մեր տունը չգար» :

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

Դարձեալ եկաւ անցաւ Բարեկենդանի կիրակին , որ խոր տխրութեան օր մը եղաւ ամէն բարեպաշտ կրօնասէրներու եւ անկեղծ Բրիստոնեաներու համար , վասն զի առաւելապէս այդ Սբ. օրուան մէջն էր որ ամէն տեղ հարիւրաւոր դիմակաւորներ քար գայթակղութեան եղան ազգերու եւ ժողովուրդներու առջեւ : Բարեկենդանի դիմակաւորները նոյն իսկ Բարեկենդանէն օրեր առաջ եւ օրեր վերջ փոխանակ իրենց վարքը բարքը ուղղելու , վրան գլուխը սրբազրելու , օրացոյցներու մէջ սրբազրութիւն մտցնելու ելան : Բարոյական ազնիւ զգացումներէ , հոգեւոր բարձր խորհուրդներէ զուրկ այդ արարածներ դիմակներու տակ իրեւ կէս բանաւոր ու անբան կենդանիներ , իրեւ ասուն ու անասուն գոյութիւններ , իրենց զանազան ու զարմանազան զգեստներու եւ շարժումներու մէջ , սկսան փողոցներու եւ շէնքերու մէջ թափափիլ եւ ամէն տեսակ խեղկատակութիւններ ու խայտառակութիւններ ընել , իբր թէ ուրախանալու եւ ուրախացնելու , զուարճանալու եւ զուարճացնելու նպատակաւ :

Վայելչութեան սահմանին մէջ անհրաժեշտութիւններ վայելել ներելի է , բայց երբ այդ զուարճութիւններ իրենց նշանակութիւնը բոլորովին կը կորսնցնեն եւ կը մոռնան անհամ կատակներու , խայտառակութեանց սահմաններու մէջ , այլեւս ատենը լուրջ դիտողներու եւ ազնիւ նկարագրի տէր անձերու կողմէ կը նկատուին անտանելի նախատինքներ ազգերու եւ եկեղեցիներու , ցաւալի է ըսել մանաւանդ մեր Սուրբ կրօնին , դէմ : Այո , Քրիստոնեան խորապէս տխրելու է , երբ կը տեսնէ թէ այդ բոլոր ազգերութիւններ ի գործ կը դրուին մանաւանդ կիրակի օրուան մէջ , զոր Քրիստոնեայք պարտական են անցնել եկեղեցի երթալով , կարդալով , հոգեւոր խորհրդածութիւններ ընելով եւ աղօթելով :

Գաւառներու մէջ դիմակաւորները մեծ մասամբ դպրոցի երես չտեսնող փողոցային տղաքներ կ'ըլլան : Սակայն ցաւալի է ըսել որ , այդ դիմակաւորներու կը հետեւին խումբ խումբ անդիմակներ , ամէնքն ալ դպրոցական փոքրիկներ , որոնք կարծես թէ իր նոր դպրոցի մը աշակերտներ բոլորովին մոռցած են ծնողական կրթութեան , դպրոցի բարեկրթութեան դասերը , եւ խնդալով , պոռալով կը թափափին փողոցներու մէջ : Բարեկենդանի այս խայտառակութիւնը , գիտէ՞ք , ո՞րչափ գէշ ազդեցութիւն եւ տպաւորութիւն կը ձգեն մեր մտաղեւրամ դպրոցականներու հետա-

քրքիր մտքերուն եւ պարզուկ սրտերուն վրայ : Մատաղ սերունդին բարոյական բնութիւնը աւելորդ թոյն մըն է այդ ամէն տարի Բարեկենդանի օրերու մէջ : Եւ որքան ցաւով կը լեցունեն պարկեշտ հայրեր ու մայրեր, երբ կը տեսնեն թէ զգրոցականներ ալ կան այդ մոլորեցուցիչ դիմակներու տակ : Միթէ ասոնք պիտի ըլլային ծնողներու եւ վարժարաններու այսքան բարոյական ու նիւթական զոհողութեանց արդիւնքը : Այս խայտառակութիւնները կրնանք նկատել արդեօք Բերքի փոքրայն հանրեանէր ինչ-՞ Բարեկենդանի :

Մեր Սբ. Աւետարանն է որ կը հրամայէ մեզի գայթակղութեան պատճառ չըլլալ, մանաւանդ պզտիկները չի գայթակղեցնել — «Իշու աղաքքի քարը» չմոռնանք — եւ ինչպէս կ'ըսէ Պօղոս առաքեալ, խեղկատակութիւններ չընել «որ չի վայլեր» :

Եւ չըսուի թէ Բարեկենդանի այս տգեղութիւնները ընկերութեան մէջ դարերէ ի վեր խոր արմատ ձգած են եւ անկարելի է զայն աւելորդ տախիլ ընել : Ընդհակառակը մարդկային ընկերութեան մէջ դարերէ ի վեր հաստատուած շատ տղեղ, գէշ սովորութիւններ յանկարծ արմատախիլ եղած են անձնուէր եւ անձնազոհ մեծ բարեկարգիչներու ձեռամբ . վկայ եկեղեցիներու պատմութիւնները :

Մեր երկրին մէջ մուտ գտած այս գէշ եւ վնասակար սովորութեանց առջեւն առնելու եւ անոնց աւերիչ հոսանքը կասեցնելու համար բոլոր եկեղեցական եւ կրթական պաշտօնեաները, բարեպաշտ ծնողներն ու ամէն կարգի պատուաւոր անձեր, ինչպէս նաեւ մամուլը, կարելի եղած միջոցները գործածելու են ի սէր կրօնի, ի սէր ճշմարիտ քաղաքակրթութեան եւ ի վերջին զամենայն, ի սէր մատաղերամ զգրոցականներու մտաւոր եւ բարոյական զարգացման :

Պարտիզակ

Ս. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԽՈՐ ԱԶԴ.

Անգղիական Աստուածաշնչի Ընկերութիւնը 1804 Մարտ 17ին կազմուած է Լոնտոնի մէջ, Հին եւ Նոր Կտակարանները համայն աշխարհի մէջ խօսուած լեզուներուն թարգմանելու եւ հրատարակելու նպատակաւ, առանց քաջատրութիւններու եւ մեկնութիւններու : Ընկերութիւնը յիշեալ թուականէն հետէ աշխարհի ամէն կողմը տարածած է 180,000,000 կտոր Սուրբ Գիրք : Այսքան գիրքերը աւելի քան 380 լեզուներու թարգմանած, մանաւանդ գիր չունեցող ոչ սակաւ լեզուներու գիրք ալ հնարած է բազում դժուարութիւններու

դիմագրաւելով : Վերոյիշեալ սոյն լեզուներով այդքան գիրքերուն պատրաստութեան եւ հրատարակութեան համար ծախսած է 14,000,000 Անգլոսկի : Այսու ամենայնիւ աշխարհի բազմամարդութեան նայելով 8 հոգիի հազիւ կ'իյնայ մէկ գիրք, եւ այս 8 հոգիին 2-3ին լեզուներով Սուրբ Գիրք տակաւին չէ թարգմանուած : Յառաջիկայ Մարտ 6ի (Ն. Տ.) կիրակին յիշեալ Ընկերութեան հաստատման 100երորդ տարեդարձը պիտի կատարուի, եւ ուստի, որովհետեւ 250,000 սկի պէտք է Սուրբ Գրոց թարգմանութեան եւ հրատարակութեան համար այն ժողովուրդներուն լեզուներով որոնց տակաւին չէ թարգմանուած Սուրբ Գիրքը, այդ օրուան պաշտամունքի ժողովներուն մէջ այս նպատակաւ ստակի հաւաքումներ եւս պիտի ըլլան : Այս պէտքը լեցնելու համար ցարգիրք 67,000 սկի զրկուած է այլեւայլ կողմերէ : Ընկերութեան այդ մասնաւոր օրուան մէջ աշխարհի ամէն կողմերը եկեղեցիներուն մէջ յատկապէս շնորհակալութիւն, օրհնաբանութիւն եւ երկրպագութիւն պիտի մատուցուին այսքան միջոցներն ու օգնութիւնները շնորհող Աստուծոյն : Նիւթական սոյն պէտքին ի նպաստ ստակ տալու անկարող անձերէ փափաքանք կը խնդրուի յատկապէս աղօթել այս նպատակին համար :

Հարիւրամեակի այդ օրը ի Լոնտոն Սբ. Պօղոս եկեղեցւոյն մէջ եւս յատկապէս կատարուելիք պաշտամունքին ներկայ պիտի գտնուին Նոյնի Վահագնութիւնք, Անգղիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին, եւ շքեղ հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան :

Փոքր Ասիայէ այս նպատակին համար նպաստ զրկել փափաքողները պէտք է որ թղթատարութեան միջոցաւ ուղղակի յղեն առ Մր. Հաճառն, Թիւնէյ, Չարշու, Բերա, Կ. պոլիս : Փոխանակ զրամի նամակադրոյ՞ ալ կ'ընդունուի :

Կ. պոլիս, Փետր. 4/17 1904

ԹՈՏԸՍ Բ. ՀԱՃԱՐՆ

ԱԶԴ.

Մալաթիոյ Հայ Աւետ. եկեղեցիին կողմէ Համբարձում էֆ. Գըզըլ Բէշիշեան կը խնդրէ ծանուցանել չոր եթէ իմացական, հոգեկան եւ բարոյական կարողութեամբ օժտուածներ կը փափաքին Մալաթիոյ հոգեւոր պաշտօնեայ ըլլալ առ այժմ մէկ տարուայ պայմանաժամաւ, բարեհաճին իրենց պայմանները հաղորդել որ բանակցութեան սկսի իրենց հետ :

Գրիստ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 9 ին (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գուժգափու : Խորհրդածութեան նիւթն է Գ. Թագ. Գ. 5 :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Սադան կ'իմանայ թէ կայս. կառավարութիւնը որոշած է Շիրքէթի ինայրիյէն արտօնել որ շոգենաւային երթեւեկ մը հաստատէ Մարմարայի նաւահանգիստներուն միջեւ : — Ելեւմտական նախարարութիւնը կը զեկուցանէ օգտուիլ կայս. այն հրամանագրէն, որով կալուածատէրերու կը ներուրի իրենց անվճար տուրքերուն կէսը հնչուն դրամով, կէսը ամսաթոշակի թուղթով վճարել : Այդ շնորհին պայմանաժամը կը լրանայ յառաջիկայ Մարտ 14ին : — Պետական խորհուրդը որոշեց Պոլսոյ շրջակայից մէջ գաղթականներու կողմէ կանգնուած տգեղ տաղաւարները փլցնել եւ տաղաւարանակներուն վեց ամիս պայմանաժամ ալ՝ այլուր փոխադրուելու համար : — Հրամայուած է հարկ եղածը ընել, որպէս զի կառավարութեան համար չինելի 7 ծովաուժակիր հալածողները եւ արքունի նաւարանին մէջ նորոգուող զրահաւորները առաջնակարգ ըլլան : — Առեւտրական Սենեակի պաշտօնաթերթը չհաւատար թէ Ռուս-եւծափոնական պատերազմը պիտի բարձրացնէ ցորենին գինը մեր հրապարակին վրայ, զի Ռուսական ցորենը հոս առաւելակշիռ դեր մը չունի հացի գինն յաւելման մէջ, ինչպէս ունի ի Ֆրանսա :

Նահանգներ. Ալեքէ — կ'ըսէ թէ Պուլկար աւազակները կարճ դադարէ մը ետեւ վերսկսան իրենց արիւնխաւանձ շահատակութիւնները : Սելէֆէ կ'ըսէ թէ օր չանցնիր որ Պորիս Սարափովի մարդիկը օճիրներ չգործեն : Այս աւազակները այսչափ հարուածներ ուտելէ եւ ցիրուցան ըլլալէ ետեւ տակաւին չուշաբերեցան : Սելէֆէ ալ կ'ըսէ թէ առաջադրուած բարենորոգումներուն գործադրութեամբ գլխովին ի դերեւ պիտի ելլեն աւազակներուն չար նպատակները : — Սէլանիկի թերթերը կ'ըսեն թէ Սէլանիկի կուսակալութեան օստիկան զինուորներուն մէջ 451 ոչ-Մահմետական պիտի գտնուի, որոնց 272ը Յոյն, 100ը Պուլկար, 57ը Ուլահ եւ 10ը Հրեայ պիտի ըլլան : — Որոշուած է Ազհիսարի մէջ երկրագործական վարժարան մը հիմնել եւ դասախօսութեան սկսիլ յայտագրին համեմատ : Աշակերտները Օսմ. հպատակներ պիտի ըլլան : — Անցեալ չարթու ալ մարախի բաւական ձու ջնջուած է Հալէպի կուսակալութեան մէջ : — Կիրակի Ելեւմտական նախարարը եւ Պաղտատի երկաթուղիին տնօրէն Տր. Ջանտէր Ելեւմտական նախարարութեան պաշտօնատան մէջ ստորագրեցին Պաղտատի

զծին հազարամեթրական երաշխաւորութեան գումարին յատկացուած հասոյթներու յատուկ պայմանագրութիւնը : Նոր հասոյթները պիտի անցնին Գոնեսայի կուսակալութեան տասանորդի տուրքին տեղը, որ նախապէս նոյն նպատակին յատկացուած էր : — Պրուսայի նահանգին մէջ ընտանի առնասուններու տուրքին վերաբերեալ տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ տարեկան 5,778,000 դահ. պիտի կրնայ հոն գանձուիլ այդ տուրքէն : — Որոշուած է, նահանգի մը առաջին եւ երկրորդ կարգի ճամբաներուն շինութիւնը չաւարտած, ուրիշ նահանգի մը չյատկացնել անոր ճամբու շինութեան տուրքերը, ոչ իսկ նահանգի մը մէկ գաւառին ճամբու տուրքերը անոր ուրիշ մէկ գաւառին ճամբաներուն շինութեան : Այս որոշման հակառակ գործողներ պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին : — Անտառներու եղել իններուն հիւանդութիւնը բառնալու նպատակով քննիչ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի կայս. հրամանով : — Նահանգներէ ոմանց օստիկան գունդերն ալ օստիկան զինուորութեան զրուսեամբ պիտի բարեկարգուին : — Սրվազի մէջ ալ կալուածաթուղթերու քննիչ յանձնաժողով մը կազմուած է ժողովրդին սեփականութեան իրաւունքները պահպանելու եւ աղքատները զրկանքներէ պաշտպանելու նպատակով : — Անցեալ երեքշաբթի երկրաշարժի ցնցում զգացուած է Շապին Գարահիսարի, նաեւ Համիտիյէ, Սուչէհի եւ Գալէհիսար գաւառակներուն մէջ : Քանի մը պատեր եւ ծխնելոյզներ ինկած են միայն : Կեանքի կորուստ չկայ : — Առողջապահական խորհուրդը երեքշաբթի դադրեցուց Աղեքսանդրիայէ ժամանողներու դէմ հաստատուած քառանթինան եւ հալանեխումը : Բժշկական քննութիւն միայն պիտի կատարուի առողջապահական բժիշկ ունեցող առաջին նաւահանգստին մէջ :

Այլապէս. Թուրք լրագիրներ Նոյե Թըյէ Բէլէէ արտատպելով կ'ըսեն թէ Պուլկար աւազակապետ Սարափով Պելկրատի մէջ հանրային նողկանք հրաւիրած է իր վրայ եւ ստիպուած է չուտ փախչիլ : Այդ առիթով ժողովի մը մէջ, որու կը նախագահէր Սերպիոյ Թագաւորը, որոշուեց է խստիւ պատժել կացութիւնը փոխել ուղղող չարագործները : — Հրամայուած էր մահիւլ մնացած կալուածները ամուսնի եւ բաժնէտէրերու փոխանցելու պահուն արժէքին հարիւրին 20ը զեղչել եւ ապա փոխանցման ձեւակերպութիւնները կատարել : Պաշտօնապէս զեկուցուեցաւ թէ կայս. այդ շնորհին պայմանաժամը կը լրանայ Փետր. (Հ. Տ.) վերջը : — Մոնթէնէօ կ'իմանայ թէ քանի մը Պուլկար երիտասարդներ փախած են Մայրաքաղաք Արեւելք երթալ եւ Ռուսական բանակին մէջ ծառայել : — Ամերիկեան Բրէմի նաւագործարանին մէջ շինուած Ալպ-է-Մէճէր յաժանաւը քիչ ատենէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպ ի Տարտանէլ : — Սոֆիայի Անգղիական հիւպատոսը բանախօսու-

Թեան մը մէջ ըսաւ թէ Անգղ. կառավարութիւնը համակրութեամբ կը դիտէ Պուլկարիոյ տնտեսական զարգացումը եւ կը սիրէ հաւատալ թէ ոչ մէկ բան պիտի վրդովէ խաղաղասիրական այս բարեշնչումը : Իշխանն ալ պատասխանեց թէ պիտի չչեղի իր ուղղամիտ եւ խաղաղասէր ընթացքէն , որու տպագրոյցները տուած է արդէն : — Պուլկարիոյ Պատերազմական նախարարը խիստ հրահանգներ տուաւ աւազակախումբերու անցքը արգելելու եւ սահմանազլխին վրայ խիստ հսկողութիւն ի գործ դնելու համար : — Բուժէլիի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ առեւտրական եւ երկրագործական սենեակներ պիտի հաստատուին Կայս. հրամանով : — Աղեքսանդրիոյ մէջ մեծ հրդեհ մը պատահած է , կ'ըսուի : — Դահիբէի մէջ Յունի վերջը Օսմ. տէրութեան հաստատման 603րդ տարեդարձը տօնուած է փառաւոր հանդէսով : — Կայս. կառավարութիւնը պաշտօնապէս մեծ տէրութիւններուն հաղորդեց 1903 Սեպտ. Կայս. այն հրամանագիրը , որ կը հաստատէ հանրային պարտքի միացումը եւ 1881ի Մուհարրէմ 8 եւ Դեկ. 20 թուակիր հրամանագրին տրամադրութիւնները : — Պետական խորհրդի որոշմամբ կեղծ կամ պակաս զարգոսկիները մինչեւ երեք ամիս փողերանոց պիտի յանձնուին , որպէս զի կտրուին , ջնջուին եւ փոխարէն նոր ոսկիներ տրուին անոնց արժէքով : Պայմանաժամին լրանալէն ետքը այդպիսի ոսկիներ պիտի գրաւուին ո'ւր որ տեսնուին եւ զանոնք շինողները , բերել տուողները եւ վաճառողները իրենց զրամանենք պիտի պատժուին : — Թղթատարական ծրարներու (քոլի փոսթալ) փոխադրութեան վարձքը ներքին գաւառներու զանազան տեղերուն համար աւելի է բաղդատմամբ այն տեղերուն , որոնք ծովեզրեայ են կամ երկաթուղիի մօտ կը գտնուին : Ուստի ձեռնհաս պաշտօնարանին առաջարկուած է որ զեղչ մը կատարուի անոնց նկատմամբ :

Բողոք. Ժող. Նախընթաց ուրբաթ օր Պէյրութի կուսակալը այցելութիւն տուաւ տեղւոյն Ամերիկեան Բժշկական Վարժարանին եւ մասնաւոր պատիւներով ընդունուեցաւ Պէյրութի Ամերիկեան Ընդհ. հիւպատոսէն եւ վարժարանին տնօրէնութեան եւ ուսուցիչներէն : — Հաճընի միսիոնարութիւններէն Միս Սփէնսըր , որ ստամոքսի քաղցկեղ ունենալով վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուեցաւ , մեռած է փետրուար 11ին : Հանգուցեալն այս երկիրը եկաւ 1875ին եւ Մարաշի մէջ քանի մը տարի աշխատելէ ետեւ Ամերիկա գնաց վառարողչութեան պատճառով : Հինգ

վեց տարի առաջ այս երկիրը վերադառնալով Հաճընի օրիորդներու վարժարանին վարժուհի եղաւ : Հաւատացեալ եւ շատ ազնիւ օրիորդ մ'էր , եւ բարի ազդեցութիւն կը գործէր անոնց վրայ որոնց մէջ կ'աշխատէր : — Ուրֆայի առաջին եկեղեցին ձեռնարկած է երեցատուն մը շինել , որու համար 300 ոսկի ծախք կ'ենթադրուի : Ժողովուրդն առատաձեռնօրէն նպաստներ կու տայ այդ նպատակով եւ պիտի ուրախանայ , եթէ ուրիշ բարեկամներ ալ օգնեն :

Հայ Լուս. Ռուսահայ եկեղեցիի կալուածներուն վերաբերեալ Կայս. հրամանագրին համաձայն կառավարութեան կողմէ կը զրաւուէին նաեւ Կաթողիկոսին ղրկուած գումարները : Սակայն նոր հրամանագիր մը կը պատուիրէ այդպիսի գումարներ ուղղակի Կաթողիկոսին յանձնել , բայց երբ գումարն 1,000 բուպլէ աւելի ըլլայ , ղրկողին անունը Կառավարութեան իմացնել : — Սիսի Կաթողիկոսը հրապարակաւ հերքեց սա զրոյցը թէ երուսաղէմէ մեկնելու պահուն իր հետ աւարած է վանքին շատ հին ու թանկագին մէկ Աւետարանը : — Երուսաղէմի վանքին կացութիւնը քննելու նպատակով Պատրիարքարանի կողմէ կազմուած քննիչ մարմինն մեկնումը արտօնող Կայս. հրամանագիրն ելաւ : — Նոյն վանքի միաբանութիւնը , հաւատարմական ուղեւձ մը ղրկելով Կայս. պալատ , շնորհակալութիւն յայտնած է բազմապիսի բարիքներուն համար զորոնք կը վայելէ Կայս. կառավարութեան շնորհիւ : — Սուրբ Փրկչի հիւանդանոցին կցելի երրորդ թեւին շինութեան համար նոր տնօրինութիւններ եղան : Նոր շէնքը 4 մասէ պիտի բաղկանայ , եւ համագումար ծախքը 10,000 ոսկի պիտի ըլլայ : Երկու մասերուն համար խոստացուած են 2,000 ական ոսկի , երրորդ մասին համար յոյս կայ թէ բարեսէր անձ մը պիտի տայ բոլոր ծախքը :

Յոյն Ժող. Մարսիիարանակ Փէրիքլիս Զարիֆի , որ վերջերս մայրաքաղաքս եկաւ , Աթէնքի մէջ Երկրիոս Թագաւորին ներկայանալով 100,000 Փր. զրաւ անոր տրամադրութեան տակ , որպէս զի բարեսիրական նպատակի մը գործածէ :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

(Փետր. 12/25)

Օսմ. Միացեալ	Օսմ. ոսկի	84.13
Բուժէլիի Երկաթուղի	Փրանք	108.50
ԴՐԱՄԱՔ, Օսմ. ոսկին 100%		
Մէքիտիյէ	108 04	87 17
Նոր մէթալիք	105	51 04
Մանր արծաթ	104	110
Ռուսիոյ բոլ	90	8 66

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ծայրագոյն Արեւելի պատերազմը . կարեւոր ճակատամարտ չծանուցուեցաւ այս շաբթու , եւ թերթերը քիչ բան կրցան հաղորդել ի բաց առեալ արդէն ծանօթ նաւամարտին վերաբերեալ նոր մանրամասնութիւններ : Փորթ Արթւրըրի առաջին ճակատամարտին մէջ Ճափոնցիները կ'ըսեն թէ իրենց նաւերէն ոչ մին կորսուեցաւ , եւ ինասուած միակ նաւն է Իւ-Ֆէ յաժանաւը : Այս ալ կոռուելու անկարող ըլլալու չափ ինասուած չէ , ճակատամարտը մղուած է 7 մղոն հեռուէն , եւ խոշոր թնդանօթները միայն կրնային գործածուիլ , Ռուսական նաւերու ռումբերը մեծ մասամբ չէին հասներ : Ծովեզերեայ բերդերուն ռումբերը կը հասնէին , բայց նշանառութիւնը թերի էր : Ծովակալ Ալէքսիէվ այս ճակատամարտին վրայ Չարին ուղղուած իր տեղեկագրին մէջ կը յիշէ 5 զրահաւոր , 5 յաժանաւ եւ 15 ծովառմարակիր , որոնք կռուեցան Ռուսիոյ կողմէ , եւ կ'ըսէ թէ 15 մարդ մեռաւ եւ 80 մարդ վիրաւորուեցաւ : Կարծիք կը յայտնէ թէ թշնամիին նաւերէն ոմանք ինասուեցան եւ թէ այդ պատճառով ետ քաշուեցաւ Ճափոնական նաւաբաժինը : Թոքիօէ կը հեռագրուի թէ փետր. 14ի առաւօտուն կանուխ Ճափոնական 6 ծովառմարակիրներ մտան Փորթ Արթւրըրի նաւահանգիստը եւ Ռուսական երկու զրահաւոր ընկղմեցին : Փորթ Արթւրըրէ կը հեռագրուի թէ Ճափոնական այս երկրորդ յարձակման լուրը բոլորովին սուտ է : Զէմուլիօի նաւամարտին մէջ ուր Ռուսերը երկու նաւ կորսնցուցին , ինչպէս ծանուցինք անցեալ շաբթու , Սէուլի Ռուսական դեսպանը կ'ըսէ թէ Ճափոնական յաժանաւ մը եւ ծովառմարակիր մ'ալ ընկղմեցան եւ ուրիշ յաժանաւէ մը 60 վիրաւոր հանուեցաւ ցամաք : Ճափոնական պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ կեանքի եւ նաւատորմի բնաւ չլուծուած կորուստ չունեցան : Այսպէս հակասական են լուրերը : Վլադիվոսթոքի Ռուսական չորս յաժանաւերը , որոնք Ճափոնական առեւտրական շոգենաւի մը վրայ յարձակեցան եւ զայն ընկղմեցին , դարձեալ նոյն նաւահանգիստը գացին : Ռուսական ուրիշ նաւախումբ մը , որու կը հրամայէ երկրորդ կարգի ծովակալ Վիրէնիուս , եւ որ կը բաղկանայ զրահաւորէ մը , երեք յաժանաւէ , 8 ծովառմարակիր հալածողէ , եւ 4 ծովառմարակիրէ , ճամբայ ելաւ դէպ ի Փորթ Արթւրըր , բայց Կարմիր Ծովու մէջ ի Ճիպոնիէ կանգ առաւ եւ նոր հրամանի կ'սպասէ : Տեղւոյն Ֆրանսական իշխանութեան այդ նաւերուն ածուխ հայթայթելը չէզոքու-

թեան բռնաբարում համարուեցաւ Ճափոնի կառավարութեան կողմէ : Սակայն Ֆրանսական կառավարութիւնը սա բացատրութիւնը տուաւ թէ թոյլտուութիւնը պատերազմի յայտարարութենէն առաջ եղած էր : Դեռ ցամաքային կռիւ տեղի ունեցած չէ , եւ թերեւս քանի մը շաբաթ անցնի մինչեւ որ կարեւոր ճակատամարտ մը տեղի ունենայ , փետր. 13ի եւ 16ի զիշերները սաստիկ ձիւն տեղացած է ի Սէուլ , Եալու գետն ալ սառած է , թէպէտ բնիկները կը կարծէին թէ շաբթուս վերջերը սառը պիտի սկսի կոտորիլ : Մ-Ֆէի մասնաւոր թղթակիցը խարպինէ կը հեռագրէ փետր. 18 թուականով թէ ցուրտը սաստիկ է , բայց բազմաթիւ ոչ-պատերազմիկներ դէպ արեւմուտք կը դիմեն : Փորթ Արթւրըրի հետ հաղորդակցութիւնը դեռ խզուած չէ , եւ բնակիչները կը հեռացուին , որպէս զի կերակրելի անօգուտ բերաններ չմնան : Խարպինի մէջ համախմբուած կանոնաւորապէս յառաջ կ'երթայ եւ տասներկու օրէն , կ'ըսէ , Ռուսերը 400,000 զինուոր պիտի ունենան Մանչուրիոյ մէջ : Ար. Փեթըրսպուրկեան հեռագիր մը կը կրկնէ սա լուրը թէ Զօր. Գուբովաթքին Ընդհ. հրամանատար կարգուած է , եւ կ'ըսուի թէ իր կեդրոնատեղին պիտի ըլլայ Խարպին , իսկ ծովակալ Ալէքսիէվ պիտի մնայ ի Փորթ Արթւրըր : Ռուսերու համար Ամերիկայէ թիթեղեայ տուփերով ապրանք տանող չոգենաւ մը բռնուեցաւ Ճափոնցիներէն : Ուրիշ առաքումներ Ծանկայ պիտի զրկուին սա յուսով թէ անտի Փորթ Արթւրըր զրկելու պատենութիւն մը կը ներկայանայ օր մը : Հետեւեալը կը քաղենք Ռուսիոյ մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցէ մը . « Համայն Ռուսիա խորին զայրոյթով յուզուեցաւ թշնամիի մը դէմ , որ յանկարծ խզեց բանակցութիւնները եւ նենգաւոր յարձակմամբ փորձեց դիւրին յաջողութիւն մը ձեռք բերել իր կողմէ վաղուց բաղձացեալ պատերազմի մը մէջ : Ռուս ազգը բնական ցասմամբ կ'ուզէ փութով լրէժ լուծել եւ անհամբերութեամբ լուր կ'սպասէ Ծայրագոյն Արեւելքէ : Ռուս ժողովրդեան միութիւնը եւ զօրութիւնը տարակոյսի տեղի չեն թողուր թէ Ճափոն իր արժանաւոր պատիժը պիտի ընդունի իր նենգութեան համար . եւ պատերազմ զրգոնելուն համար այնպիսի ժամանակ մը , երբ մեր սիրեցեալ Վեհապետը կ'ուզէ խաղաղութիւն պահպանել ամէն ազգերու մէջ : Պայմանները որոնց տակ յառաջ կը տարուին թշնամութիւնները՝ մեզ կը պարտաւորեն համբերութեամբ սպասել մեր զինուորներուն յաջողութեան լուրերուն , որոնք չեն կրնար գոյութիւն ունենալ մինչեւ որ վճռական

մարտեր չմղուին Ռուսական բանակէն» Անցեալ շաբթու Ձարը Ձմեռնային Պալատան բակին մէջ ազգավայրը ուղեւորելու կազմ եւ պատրաստ գունդ մը աչքէ անցուց եւ բարի ճանապարհ մաղթեց : «Համոզուած եմ թէ» ըսաւ, «ձեր կեանքերը սիրայօժար պիտի վտանգէք սիրելի հայրենիքին համար : Յիշեցէք թէ թշնամին արի, ինքնավատան եւ խորամանկ է : Ի սրտէ յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեր թշնամիներուն դէմ» Աբ. Փեթրոսպուրկի Ամերիկեան դեսպանը կը հեռագրէ թէ Ռուսիա տրամադիր է ընդունիլ Ամերիկեան կառավարութեան սա թելադրութիւնը թէ պատերազմիկ երկու կողմերը յարգեն Չինու չէզոքութիւնը : Ճափոն ալ կը հաւանի Չինու չէզոքացման սա վերապահութեամբ որ, եթէ Ռուսիա բռնաբարէ այդ չէզոքութիւնը, ինք եւս ազատ ըլլայ նոյնպէս ընել : Կ'ըսուի թէ Չինու մէջ բաւական մեծ կուսակցութիւն մը կայ որ կ'ուզէր Ճափոնի միանալ այս պատերազմին մէջ, բայց Ճափոնի յայտնի բաղձանքով Չին չէզոքութիւն հրատարակեց : Կը կարծուի թէ Ճափոնի նպատակն է զՓորթ Արթըրը կղզիացնել թերակղզիին երկու կողմն ալ ծովուն տէր ըլլալով : Յամաքային առաջին ճակատամարտը թերեւս տեղի ունենայ Եալու գետին եզերքը, որով Բորէա կը բաժնուի Մանչուրիայէ : Խաբպին, ուր կը գտնուի Ռուսական ոյժերուն կեդրոնը եւ ուր Մանչուրիոյ երկաթուղին կը զատուի Սիպերիականէն, գրեթէ 4,000 հազարամեթր հեռու է Փորթ Արթըրէ : — Նակադաքիէ (Ճափոն) կը գրուի թէ ծովապետակիր հալածող Ռուսական չորս նաւեր հետադուրսութիւններ ի գործ դնել ելան Փորթ Արթըրի նաւահանգիստէն եւ յանկարծակի Ճափոնական նաւաբաժնէ մը պաշարուելով ստիպուեցան անձնատուր ըլլալ : Փորթ Արթըրի Ռուսական իշխանութիւնները կը հերքեն այս լուրը, որ ինքնին հաւանական չթուիր : Ծովապետակիր հալածող նաւերը շատ արագընթաց են, եւ եթէ նաւահանգիստէն շատ հեռացած չէին, կրնային փախչիլ թշնամի նաւատորմէն : Նշմարուելով հանդերձ : — Աբ. Փեթրոսպուրկէ կը հեռագրուի Ֆիլէպի թէ Փորթ Արթըրի մօտ Տանիի նաւահանգիստին մէջ Ռուսական Պայքէն յաժանաւ իր իսկ ծովապետներէն մէկուն պայթմամբ վնասուեցաւ, բայց չկորսուեցաւ ամբողջովին : — Աբ. Փեթրոսպուրկեան նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ճափոնցիները նոր յարձակում մը ըրին Փորթ Արթըրի վրայ եւ ետ մղուեցան չորս մարտանաւի եւ երկու փոխադրանաւի կորուստով : Հաւանորէն Թոքիօէ պիտի հերքուի այս : Խնդիր է թէ ինչու

պիտի նաւամարտի մասնակցէին փոխադրանաւերը : — Բրոնշթատի ղինուորական կառավարիչ Մաքարով դեր ծովակալը Խաղաղականի Ռուսական նաւախմբին հրամանատար կարգուեցաւ : Գործակալութիւն մը կը հաղորդէ թէ Լոնտոնի Ռուսական դեսպանը Աբ. Փեթրոսպուրկ ուղեւորելով Ձարին տարաւ էտուրքո թագաւորին իրաւարարութեան առաջարկը : — Կ'ըսուի թէ Ճափոն բանակցութեան ձեռնարկած է Ամերիկայի մէջ փոխառութիւն մը կնքելու համար :

Այլեւս : Անցեալ ուրբաթ վերջացաւ Բրիտանական Խորհրդարանի վիճաբանութիւնը գահաճառին տրուելու պատասխանին վրայ, որ ընդունուեցաւ : Կառավարութիւնը յաջողեցաւ մերժել տալ Ընդդիմադիրներու կողմէ առաջարկուած բոլոր բարեփոխումները : Ասոնց կարեւորագոյնը, որ կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան կը վերաբերէր, ՅԱ քուէի մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ : Անցեալ շաբթի օր ծանուցուեցաւ թէ Մր. Պալֆուր շատ օգտուած է իր ծովագերիայ բնակութենէն, եւ յոյս յայտնուեցաւ թէ պիտի կրնայ քանի մը օրէն իր ակթոնի վրայ երեւիլ Երեսփ. Ժողովին մէջ : — Բրիտանական բանակի ընդհանուր հրամանատարի պաշտօնը շնչուեցաւ, եւ բանակին ընդհանուր հսկողութիւնը կարգ մը սպաներէ բաղկացած զինուորական խորհրդի մը յանձնուեցաւ Պատերազմական նախարարին նախագահութեամբ : Սոյն փոփոխութեան հետեւանքով Լորտ Բոպրթոս պաշտօնէ քաշուեցաւ, եւ էտուրքո թագաւորը յատուկ հրամանագրով մը իր եւ բանակին շնորհակալիքն յայտնեց Լորտ Բոպրթոսի անոր թանկագին ծառայութիւններուն համար : Ն. Վեհափառութիւնը ըսաւ, «Բանակիս ամէն դասակարգերէն կը խնդրեմ որ օգուտ քաղեն անոր պերճ ընթացքին օրինակէն եւ իր վեհապետին ու երկրին հանդէպ բոլորանուէր հաւատարմութենէն» : — Վիլհէլմ կայսեր կողմէ ինքնագիր նամակով մը գերման սպայ մը, ղնդապետ Շէնք, ղրկուեցաւ Ձարին եւ շատ սիրալիր ընդունուելով գտաւ Ռուսական արքունիքին մէջ : — Փարիզի մէջ կազմի պայթումէ ծագած հրդեհի մը զօհ գացին տասներեք անձեր : Վիէնայի մէջ ալ շատ տուններ ակերեցան եւ մարդիկ վնասուեցան կատաղի քամիէ մը, որ շաբաթ սկսաւ փչել : — Ծերակուտական Հաննայի մահուամբ, որ անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ, Մր. Բոզէվէլթի նախագահական վերընտրութիւնը գրեթէ ստոյգ հանգամանք մը առաւ, քանզի հանգուցեալ Ծերակուտականը Նախագահին միակ անաւոր մրցորդն էր : Ընտրելի անուանող համաժողովը Յունիսին կը գումարի եւ ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբերին :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԵՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՈՅԱՆՆԵՐ

Յիմնանճըլար Էօգուշու Սմերիգան Խան